

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет фінансів та обліку
Кафедра фінансового контролю та аудиту

ГРИНЧУЦЬКИЙ Роман Валерійович

АНАЛІЗ СТІЙКОСТІ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА ТА АУДИТ
ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ

спеціальність – 071 «Облік і оподаткування»
освітня програма – Аудит та державний фінансовий контроль
освітній ступінь – магістр

Науковий керівник:
д.е.н., професор М. Р. Лучко

Тернопіль-2023

Зміст

ВСТУП	3
Розділ 1. Економічна сутність стійкості розвитку підприємства	6
1.1 Стійкий розвиток підприємства: історичний аспект та концептуальні підходи до його визначення	6
1.2 Управління стійким розвитком підприємства	14
Висновки до розділу 1	21
Розділ 2. Аналіз стійкості розвитку підприємства	22
2.1 Обліково-аналітичне забезпечення аналізу, аудиту й управління стійким розвитком підприємства	22
2.2 Моделювання аналітичного управління стійким розвитком підприємства	28
2.3 Аналіз показників стійкості розвитку підприємства	34
Висновки до розділу 2	42
Розділ 3. Аудиторська перевірка основних показників діяльності підприємства	43
3.1 Аудит фінансової стійкості та ліквідності підприємства	43
3.2 Аудиторська перевірка безперервності діяльності	50
3.3 Модернізація підприємств з метою досягнення стійкого розвитку: теоретичні та практичні аспекти	56
Висновки до розділу 3	61
ВИСНОВКИ	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	66
ДОДАТКИ	72

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах, які характеризуються високою непередбачуваністю та нестабільністю, компанії, які тільки з'являються на ринку або вже діють, стикаються з викликами. Ці виклики полягають не тільки в досягненні успіху на конкурентному ринку, але й у збереженні своєї позиції. Важливим стає питання управління стійким розвитком організації для мінімізації ризиків негативних результатів та підтримки взаємодії з зовнішнім середовищем. Основним аспектом сучасного підприємства є його здатність до швидкої адаптації. Створення та впровадження гнучкої бізнес-моделі з альтернативними стратегіями та різними варіантами ресурсного забезпечення стає все більш актуальним. Однак, поряд з динамічним розвитком, ключовим є забезпечення стабільності компанії на ринку.

Для успішного застосування управління стійким розвитком у практиці українських компаній потрібне детальне розуміння теорії стійкого розвитку, аналіз ключових факторів стійкості сучасних підприємств та вивчення зарубіжного досвіду. Це дозволить розробити поетапний алгоритм та визначити ключові напрямки управління стійким розвитком на основі здійснення аналітичного та аудиторського дослідження.

Мета і завдання дослідження. Метою випускної кваліфікаційної роботи є дослідження процесу аналізу стійкості розвитку підприємства та проведення аудиту його діяльності.

Для виконання поставленої мети визначено перелік завдань, що дозволять її реалізувати, а саме:

- дослідити історичний розвиток поняття «стійкість розвитку» підприємства та виокремити її основні компоненти;
- окреслити інструментарій управління стійким розвитком підприємства;
- визначити властивості системи облікового і аналітичного забезпечення управління стійкістю підприємства;

- дослідити процес моделювання оцінки стійкості підприємства;
- дослідити основні показники стійкості розвитку досліджуваного підприємства;
- охарактеризувати процес аудиту показників фінансової стійкості та ліквідності;
- дослідити процес проведення аудиту безперервності діяльності;
- окреслити напрями і шляхи модернізації підприємств з метою досягнення стійкого розвитку.

Об'єктом дослідження є процес аналізу стійкості розвитку підприємства та проведення аудиту його діяльності.

Предметом дослідження є теоретичні, практичні та організаційні особливості здійснення аналізу стійкості розвитку підприємства та проведення аудиту його діяльності.

Методи дослідження. Для дослідження процесу аналізу стійкості розвитку підприємства та проведення аудиту його діяльності використано ряд методів, а саме індукції, дедукції, моделювання, опису, аналогії, історичний та спеціальні методи для проведення аналізу і аудиту.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у наступному:

- описано історичні аспекти розвитку поняття «стійкий» розвиток та виокремлено його основні компоненти;
- визначено, що управління стійким розвитком відбувається на основі соціальних, економічних і екологічних інструментів
- окреслено перелік властивостей системи облікового і аналітичного забезпечення управління стійкістю підприємства;
- визначено методику оцінювання стійкості розвитку підприємства та охарактеризовано модель стратегічного управління;
- досліджено динаміку показників стійкості розвитку підприємства, а саме динаміку чистого доходу, собівартості реалізованої продукції, фінансового результату, матеріальних витрат, витрат на оплату праці,

амортизацію та інших операційних витрат досліджуваного підприємства;

- визначено динаміку коефіцієнтів фінансової стійкості та ліквідності досліджуваного підприємства та сформовано висновки;
- охарактеризовано методику проведення аудиту фінансової стійкості та ліквідності досліджуваного підприємства та виокремлено інформаційні джерела для його проведення;
- охарактеризовано основні процедури, які застосовують для оцінки безперервності діяльності та окреслено чинники впливу і задіяні сегменти підприємства;
- виокремлено напрями управління стійким розвитком підприємств та запропоновано послідовність здійснення його модернізації.

Практичне значення отриманих результатів. Отримані результати у цій кваліфікаційній роботі є придатними для практичного використання.

Апробація результатів дипломної роботи. За результатами випускної кваліфікаційної роботи опубліковано дві статті в збірнику наукових праць кафедри фінансового контролю та аудиту Західноукраїнського національного університету.

Обсяг і структура роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

Розділ 1. Економічна сутність стійкості розвитку підприємства

1.1. Стійкий розвиток підприємства: історичний аспект та концептуальні підходи до його визначення

Аналіз концепції «стійкого розвитку підприємства» як економічного терміна відбувається з кількох причин, основною з яких є визначення уніфікованого підходу до цього поняття в контексті сучасної економічної теорії. Термін «стійкий розвиток» вперше був розглянутий на рівні екологічних змін під час ООН-конференції 1972 року в Стокгольмі. В науковому дослідженні «Стратегія глобального збереження: зберігання існуючих ресурсів для стійкого розвитку» цей термін був описаний як підвищення якості життя в рамках можливостей екосистем, зберігаючи їх у стані відносної рівноваги. На засіданні Міжнародної комісії з питань довкілля та розвитку у 1987 році було введено визначення «стійкого розвитку» як процесу, що задовольняє потреби сучасності, не ставлячи під загрозу можливості майбутніх поколінь. Це визначення є найбільш цитованим, хоча не відображає всіх аспектів. Тому для повноти розуміння терміну «стійкий розвиток» варто розділити його на два окремі поняття «стійкість» та «розвиток» і детально вивчити їх окремо.

Формування понятійного апарату в галузі досліджень стійкого розвитку базується на ключових категоріях: «стійкість», «розвиток», «стійкий розвиток», а також на похідних від них, таких як «стійкий економічний розвиток підприємства», «сталий розвиток суспільства» та інші, які варіюються в залежності від характеру і рівня досліджуваної системи. Враховуючи логічний антагонізм між поняттями «стійкість» та «розвиток», можна зробити висновок, що ці концепції можуть бути діалектично об'єднані в одну категорію «стійкий розвиток». Сутність цієї категорії відображає ключовий принцип функціонування підприємства. Таким чином, дослідження та визначення економічної сутності та доцільності використання

категорії «стійкий економічний розвиток» в управлінні підприємством має значне теоретичне та практичне значення.

Концепція «стійкого розвитку» характеризується широким спектром дефініцій, що відображає її складність та багатогранність. Різноманітність інтерпретацій та відсутність єдності в підходах до цього поняття можна пояснити складністю самого терміна, який охоплює соціальні, економічні та екологічні аспекти розвитку, а також різні точки зору представників наукових, політичних, підприємницьких та інших кіл суспільства. За словами М. О. Удовіченко, кількість визначень «стійкого розвитку» продовжуватиме зростати через процес осмислення майбутнього розвитку, який є неоднозначним та багатоваріантним [43].

У цьому контексті виникає необхідність у синтезі та систематизації накопичених знань з цієї теми, які сьогодні представлені в численних публікаціях вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів. Аналіз та узагальнення існуючих дефініцій дозволяють краще зрозуміти та уточнити сам термін «стійкий розвиток».

Велика частина економістів описує стійкість як можливість системи до відновлення свого балансу. Наприклад, за Козловським С. В., стійкість – це властивість економічної системи відновлювати свій попередній стан або досягати кращого після впливу різних зовнішніх чи внутрішніх перешкод, зберігати свою стабільність протягом тривалого часу, та поліпшувати своє становище при позитивних змінах в економічних умовах [15, с. 7].

Мохонько Г. А. асоціює стійкість підприємства з його гармонійним розвитком, акцентуючи на збереженні цілісності та можливості досягнення стратегічних цілей. Цей підхід базується на здатності підприємства адаптуватися до змінних умов господарювання та плавної трансформації протягом тривалого часу [28].

Різні автори пропонують різні погляди на поняття «стійкого розвитку». Деркач М. І. вважає, що стійкий розвиток це, перш за все, керований розвиток. Проте такий підхід може виявитися обмеженим, оскільки

керування не завжди забезпечує динамічну стійкість розвитку підприємства, вказуючи на те, що стійкий розвиток має більш комплексний характер [10].

Колотій В. О. підкреслює, що зміни, обумовлені впливом факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, повинні сприяти переходу від одного якісного стану до іншого, більш прогресивного. Водночас, на його думку, стійкий розвиток не обов'язково означає постійний прогресивний рух вперед, оскільки він може включати також здатність підприємства до зворотного руху або стояння на місці, якщо це сприяє збільшенню гнучкості та адаптивності підприємства до умов ринку [17].

Розвиток будь-якої системи чи об'єкта означає унікальний тип змін, який характеризується незворотністю та якісними перетвореннями, ведучими до формування нового стану. Це визначається як процес закономірних змін, переходу від одного стану до більш удосконаленого, зі старого якісного стану до нового, від простого до складного, від нижчого до вищого рівня розвитку. Українські науковці, такі як Шубравська Є. В., розглядають розвиток як процес, під час якого система переходить з одного стану в інший, що супроводжується зміною якісних та кількісних характеристик [46, с. 37]. Подібну позицію займає Погорелов Ю.С., який вважає, що розвиток слід розуміти через кількісні та якісні зміни у функціонуванні системи, які відрізняються багатогранністю, спрямованістю та часто неминучістю, накопичуються та спричиняють перехід системи до якісно нового стану [34, с. 31].

Визначення стійкого розвитку, запропоноване Гросулом В. А. та Мамаєвою Г. С., розглядає стійкий розвиток як інтегровану систему управління підприємством. Ця система передбачає збалансований, гармонійний і довгостроковий розвиток підприємства, де головна мета полягає у забезпеченні сталої цілісної рівноваги системи з урахуванням змін у зовнішніх умовах функціонування підприємства та досягненні стійких високих результатів його діяльності.

Отже, узагальнюючи різноманітні підходи авторів, ми пропонуємо визначати стійкий розвиток підприємства як процес, у ході якого підприємство змінює свій якісний стан, слідуючи обраному напрямку, з метою посилення своєї стійкості в сучасних непостійних умовах. Це означає, що в процесі своєї діяльності підприємство не повинно наближатися до межі втрати стійкості, або, у разі виникнення такої ситуації, швидко повертатися до стану рівноваги. Важливим аспектом стійкого розвитку є розуміння глибокої взаємозалежності та взаємодії соціальних, економічних та екологічних процесів, які формують комплексну, багатовимірну структуру та характеристики системи.

Науковці розробили кілька підходів до класифікації видів стійкого розвитку підприємства, кожен з яких враховує різні аспекти та фактори, що впливають на стійкість організацій:

1. Прагматичний підхід:

- організаційна стійкість зосереджена на створенні стійкої організаційної структури, що здатна ефективно реагувати на зовнішні та внутрішні виклики;
- виробнича стійкість охоплює підтримку стабільності та ефективності виробничих процесів;
- ринкова стійкість включає адаптацію до змінних умов ринку та здатність підтримувати конкурентоспроможність.

2. Структурно-системний підхід:

- мікрорівень: стійкість на рівні окремого підприємства, з акцентом на його внутрішній організації та процеси;
- мезорівень: стійкість на рівні галузі або регіону, включаючи взаємодію підприємства з зовнішніми стейкхолдерами та ринковим середовищем;
- макрорівень: стійкість на рівні економіки країни або глобального ринку, враховуючи макроекономічні та глобальні тенденції.

3. Фінансово-орієнтований підхід:

- зосереджується на фінансовій стійкості підприємства, оцінюючи його здатність генерувати прибуток та забезпечувати фінансову стабільність;
- враховує вартість підприємства на ринку та його фінансові показники.

Кожен з цих підходів дозволяє глибше зрозуміти різні аспекти стійкого розвитку підприємства та вибрати найбільш адекватні стратегії для його досягнення, залежно від особливостей галузі, ринкового положення та організаційних характеристик підприємства.

Комплексний підхід до стійкого розвитку підприємства інтегрує різні аспекти та перспективи, що дозволяє підприємству розвиватися у відповідальний та збалансований спосіб. Розглянемо основні підходи до стійкого розвитку:

- ✓ фінансово-орієнтований підхід: зосереджується на фінансовій стійкості підприємства та оцінці його вартості на ринку; акцентує увагу на фінансових показниках, прибутковості та ефективності використання капіталу;
- ✓ триєдиний підхід охоплює економічну, соціальну та екологічну складові; розглядає стійкий розвиток як поєднання економічного росту, задоволення потреб стейкхолдерів і виконання екологічних вимог;
- ✓ структурно-системний підхід враховує взаємодію між різними рівнями системи (мікро-, мезо- та макrorівні); дозволяє аналізувати взаємозв'язки між внутрішнім та зовнішнім середовищем підприємства.
- ✓ комплексний підхід інтегрує різні підходи, забезпечуючи більш повне розуміння стійкого розвитку; дозволяє систематизувати та апробувати різні аспекти стійкого розвитку, враховуючи їх взаємозв'язок та взаємодію.

Комплексний підхід є важливим, оскільки він враховує не тільки економічні аспекти, але й соціальні та екологічні фактори, що є критично важливими для стійкого розвитку підприємства. Це дозволяє компаніям

передбачати й управляти потенційними ризиками, ефективно реагувати на кризові явища.

Основні компоненти, які сприяють стійкому розвитку підприємства, можна узагальнити наступним чином:

1. Економічний аспект. Цей елемент стійкого розвитку полягає у створенні економічної системи, яка враховує екологічні фактори. Це означає досягнення балансу економічних показників через раціональне використання обмежених природних ресурсів та оптимізацію бізнес-процесів підприємства.

2. Екологічний аспект. Включає умови та межі відновлення екологічних систем, що зазнають впливу через їх використання. Основна мета цього аспекту забезпечити цілісність та збереження біологічних і фізичних природних систем, підвищуючи екологічність виробництва та розробляючи відповідну екологічну політику підприємства.

3. Соціальний аспект. Охоплює право людини на високий рівень життя в безпечних та благополучних екологічних умовах. Це також включає усвідомлення та управління проблемами персоналу на підприємстві, створення ефективної системи, яка підтримує культурну та соціальну стабільність [41, с. 22-23].

При аналізі наукових джерел можна виділити п'ять ключових підходів до визначення стійкості розвитку підприємства, які існують сьогодні в економічній науці. Ці підходи, імовірно, включають різні аспекти, такі як економічні, екологічні, соціальні, управлінські та стратегічні компоненти, що відображають багатогранність та комплексність поняття стійкого розвитку, які подані на рисунку 1.1.

Аналізуючи різні підходи до розуміння стійкого розвитку, можна виділити наступні ключові компоненти.

Перший компонент – стійкий стан, який введений Р. Солоу, цей підхід акцентує на умовах динамічної рівноваги економічної системи. Цей термін, часто використовуваний у контексті «економічної стійкості», не обмежується лише рівновагою, але й включає в себе більш широкий процес.

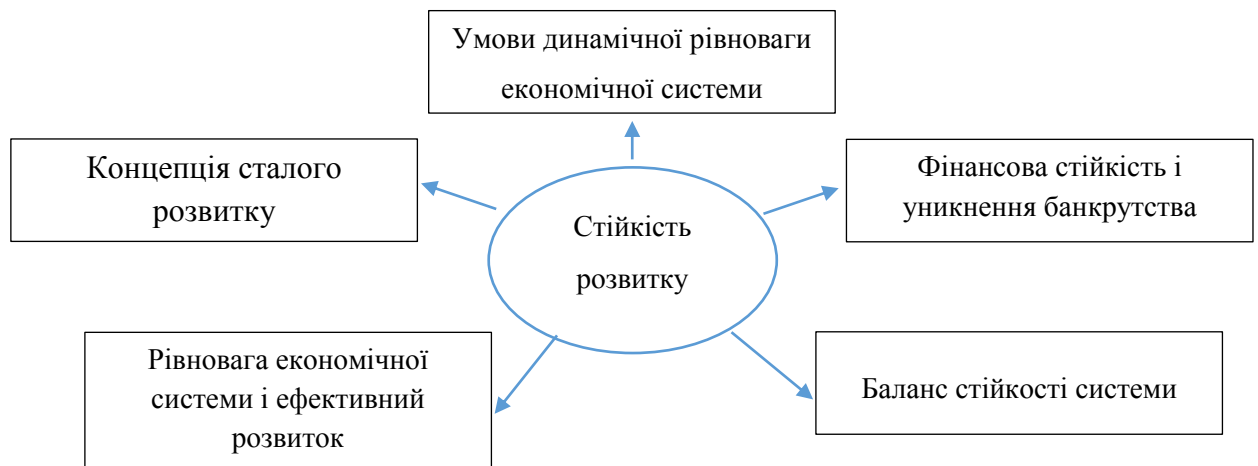

Рис.1.1. Компоненти стійкості розвитку [22]

Другим компонентом є фінансова стійкість. Більшість дослідників пов'язують стійкість підприємства з його фінансовим станом. Вважається, що фінансова стійкість формується через стабільне одержання прибутків, що сприяє гнучкості у фінансових рішеннях та ефективності використання ресурсів. Однак, оскільки багато підприємств в Україні працюють зі збитками, але не є банкрутами, фінансова стійкість розглядається лише як одна з компонент економічної стійкості, а не її єдина визначальна характеристика.

Третім компонентом є концепція сталого розвитку. Третій підхід до розуміння економічної стійкості виходить з концепції сталого розвитку («sustainable development»). Ця концепція була сформульована Г. Х. Брундтландом у 1987 році в доповіді Міжнародної комісії з навколишнього середовища і розвитку, яка відбулася в Ріо-де-Жанейро. Основною ідеєю цієї концепції є «задоволення потреб сьогодення таким чином, щоб не підривати можливості майбутніх поколінь задовольняти свої потреби». Це означає, що під сталим розвитком розуміється баланс між задоволенням поточних потреб без загрози для здатності майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби.

Це поняття може застосовуватися як на глобальному рівні (для всієї планети), так і на рівні окремих країн, регіонів, а також до різних сфер господарської діяльності. Сучасна стратегія розвитку суспільства, заснована на принципах сталого розвитку, спрямована на виживання та неперервний розвиток цивілізації в умовах збереження природного середовища. Ця концепція набула широкої підтримки серед науковців по всьому світу і залишається актуальною до сьогоднішнього дня.

Четвертий компонент до визначення стійкого розвитку підприємства зосереджується на ідеї динамічної рівноваги та ефективного розвитку, що часто описується як підтримуване позитивне економічне зростання. Цей підхід підкреслює важливість кількісного росту, але може не враховувати якісні аспекти соціально-економічної системи. Зосередження уваги на «розвитку» в цьому контексті часто асоціюється із «зростанням» або «ростом», що припускає збільшення кількісних показників.

У контексті теорії систем п'ятий компонент до стійкості розвитку підприємства враховує обмеження, накладені зовнішнім середовищем та потенціалом самого підприємства. Цей підхід наголошує на важливості здатності підприємства ефективно використовувати свій внутрішній потенціал для розробки механізмів адаптації до змін зовнішнього середовища. Такий підхід визнає, що здатність підприємства до тривалого ефективного функціонування та реалізації якісних «стрибків» в розвитку є ключовою для його стійкості.

1.2. Управління стійким розвитком підприємства

Механізм стійкого розвитку промислового підприємства, особливо в умовах нестабільного середовища, вимагає наявності ефективного інструментарію менеджменту, який дозволить реалізувати всі етапи процесу розвитку. Інструментарій менеджменту охоплює різноманітні методи, засоби та прийоми, необхідні для збору та аналізу інформації, обробки даних, визначення стану системи управління та прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Використання цих інструментів спрямоване на вирішення конкретних проблем, визначення оптимального шляху розвитку підприємства, оцінку ефективності управлінських рішень, а також на попередження помилок і контроль за досягненням поставлених цілей розвитку.

Інструменти забезпечення стійкого розвитку підприємств можна розглядати з трьох ключових позицій:

1. Інструменти стратегічного планування: ці інструменти допомагають визначити довгострокові цілі підприємства та розробити стратегії досягнення цих цілей, враховуючи зовнішні та внутрішні фактори.

2. Інструменти оперативного управління: вони забезпечують ефективне управління поточними процесами, ресурсами та проектами, а також допомагають в адаптації до короткострокових змін у зовнішньому середовищі.

3. Інструменти аналізу та контролю: Ці інструменти використовуються для моніторингу результатів діяльності підприємства, оцінки ефективності впроваджених стратегій та оперативних рішень, а також для вчасного виявлення та корекції проблем.

Кожен з цих інструментів відіграє ключову роль у забезпеченні стійкого розвитку підприємства, дозволяючи адаптуватися до змін умов середовища та ефективно реагувати на виклики, що виникають. На рисунку

1.2 зображено складові управління стійким розвитком підприємства за пропозицією Н. С. Скопенко та О. О. Когут.

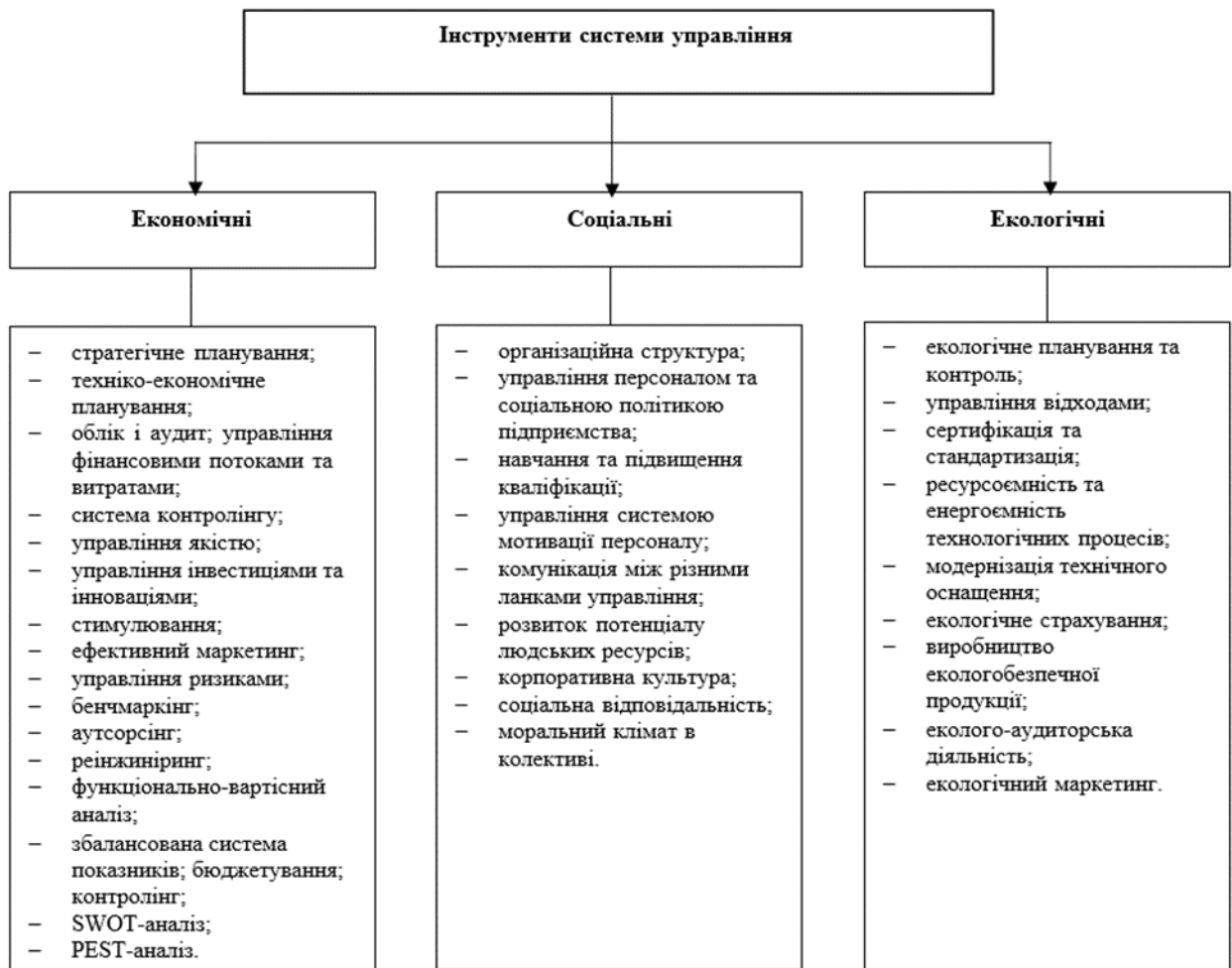

Рис. 1.2. Складові управління стійким розвитком підприємства [13]

Для ефективного впровадження механізму стійкого розвитку підприємства важливо слідувати декільком ключовим принципам:

1. принцип динамічності: заснований на розумінні, що зміни в одному аспекті діяльності підприємства викликають зміни в інших. Цей принцип передбачає існування зворотного зв'язку, де зміни у одному параметрі впливають на решту системи, що забезпечує динаміку та адаптацію до змінюваних умов;

2. принцип системної цілісності: підприємство розглядається як система, де оперативна, інвестиційна та фінансова діяльність є взаємопов'язаними та пропорційними системним елементам. Ці елементи

повинні мати здатність до взаємодії та відновлення, забезпечуючи цілісність та ефективність системи;

3. принцип збалансованості матеріальної та інформаційної основ: цей принцип означає досягнення такого стану, коли зберігаються довгострокові стимули для стійкого розвитку. Він передбачає важливість забезпечення рівноваги між матеріальними та інформаційними ресурсами підприємства;

4. принцип пристосовуваності (адаптивності): підприємство повинно виявляти гнучкість та здатність до адаптації у відповідь на зовнішні виклики. Адаптивність підприємства до зовнішніх умов та гнучкість внутрішнього управління є ключовими для збереження його довгострокової перспективи стійкого розвитку.

Дотримання цих принципів забезпечує комплексний підхід до стійкого розвитку підприємства, дозволяючи йому адаптуватися та розвиватися в динамічному та нестабільному середовищі [49].

Формування механізму стійкого розвитку на підприємстві є багатоетапним та безперервним процесом, що адаптується до змінних факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Елементи цього механізму повинні бути гнучкими, динамічними та відповідати нормам законодавства, внутрішній структурі підприємства, а також забезпечувати взаємодію між ресурсами, компетенціями та досягненнями.

Н. С. Скопенко та О. О. Когут визначають, що основні етапи формування механізму стійкого розвитку включають:

1. «Визначення стратегії розвитку організації:
 - аналіз поточного стану підприємства;
 - оцінка зовнішнього середовища;
 - визначення цільових орієнтирів для результатів діяльності;
 - формування місії, цілей та стратегій стійкого розвитку.
2. Діагностика сукупного потенціалу розвитку:
 - аналіз наявності ресурсів і компетенцій

- оцінка фактичної міжрівневої і внутрішньорівневої взаємодії в ланцюгу «ресурси – компетенції – результати»;
- оцінка збалансованості розвитку складових потенціалу.

3. Проектування стійкого розвитку:

- розробка системи цільових показників та інструментів;
- оцінка показників ефективності проекту стійкого розвитку;
- сценарне моделювання та прогнозування майбутніх станів зовнішнього середовища.

4. Реалізація стратегії стійкого розвитку:

- адаптація взаємодії ресурсів і компетенцій;
- моніторинг зовнішнього середовища;
- коригування цілей, пріоритетів та стратегій;
- аналіз та оцінка результатів діяльності;
- адаптація місії підприємства до нових умов середовища» [39].

Кожен з цих етапів сприяє підвищенню ефективності та стійкості підприємства, дозволяючи йому адаптуватися до змін та ефективно реагувати на виклики зовнішнього та внутрішнього середовищ [39].

Системний підхід до вирішення проблем стійкого розвитку підприємства, який виключає епізодичність та підкреслює необхідність послідовної роботи, є ключовим для ефективного зростання. Формування цілісної системи управління стійким розвитком вимагає розробки потужної теоретичної та методичної бази. Концепція забезпечення стійкого розвитку підприємств може включати наступні складові:

1. базисні положення концепції визначають фундаментальні засади та цілі стійкого розвитку підприємства, включаючи його місію, візію та стратегічні напрямки;

2. методичні підходи до визначення стійкості включають різноманітні методи та інструменти, які використовуються для оцінки стійкості підприємства, включаючи аналіз внутрішніх і зовнішніх факторів, які впливають на його діяльність;

3. принципи реалізації концепції охоплюють ключові принципи, які повинні керувати впровадженням та виконанням концепції, наприклад, принципи гнучкості, інтеграції, цілісності, балансу між різними аспектами діяльності підприємства тощо;

4. комплекс заходів щодо практичного втілення концепції стійкого розвитку підприємства включає конкретні кроки, процедури та дії, які необхідно вжити для реалізації стратегій стійкого розвитку, включаючи планування, організацію, мотивацію та контроль.

Ця комплексна концепція допомагає підприємствам не лише встановлювати цілі стійкого розвитку, але й розробляти ефективні стратегії та методи для їх досягнення, враховуючи постійно мінливе зовнішнє та внутрішнє середовище. На рисунку 1.3 представлено схему управління стійким розвитком підприємства запропоновану Я. Ю. Яковенко.

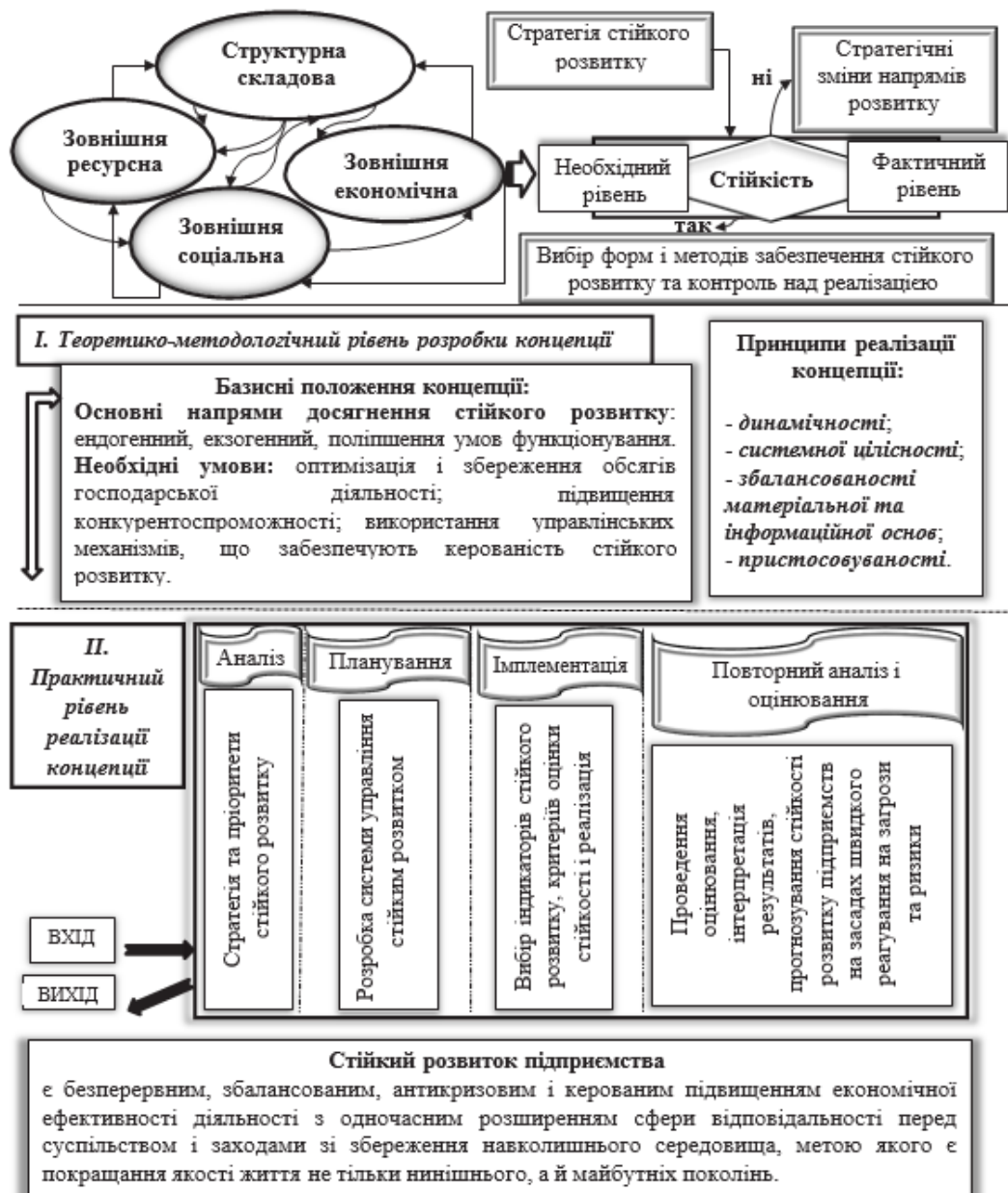

Рис. 1.3. Схема управління стійким розвитком підприємства [49, с. 78]

Підхід до стійкого розвитку, який базується на соціально- та екологічно-відповідальному веденні бізнесу, перетворюється в ефективну економічну модель для підприємств, особливо для тих, які залучені до природно-ресурсних видів діяльності. Саме до таких належить досліджуване підприємство. Ця концепція має декілька ключових рівнів імплементації:

1. Рівень стратегічного планування та побудови бізнес-моделі включає інтеграцію цілей стійкого розвитку у загальну систему пріоритетів компанії. Блоки «Аналіз» та «Планування» засновані на проблемному підході, що

дозволяє послідовно оцінити ситуацію, виявити проблеми, визначити цілі та розробити рішення.

2. Рівень моніторингу дотримання засад стійкого розвитку та збалансованості розвитку передбачає відстеження та контроль за дотриманням принципів стійкого розвитку та оцінюється збалансованість розвитку підприємства. Блок «Імплементация» зосереджується на виконанні запланованих заходів та стратегій.

3. Рівень коректування досягнених результатів у сфері стійкого розвитку передбачає повторний аналіз та оцінку ефективності реалізованих ініціатив та при необхідності їх корекцію. Блок «Повторний аналіз і оцінювання» фокусується на оцінці ефективності реалізованих заходів та на внесенні необхідних корективів у стратегію стійкого розвитку.

Ці рівні та блоки створюють основу для комплексного та ефективного підходу до стійкого розвитку, забезпечуючи здатність підприємства реагувати на зовнішні та внутрішні виклики, а також досягати своїх цілей у відповідальний та збалансований спосіб.

У контексті стійкого розвитку підприємства, блок «Імплементация» грає важливу роль у практичному застосуванні стратегічних планів та ініціатив. Важливим аспектом на цьому етапі є впровадження системи показників та індикаторів, які дозволяють оцінити різні аспекти стійкого розвитку, включаючи фінансово-економічний стан, організаційну ефективність, соціальну відповідальність та екологічну стійкість.

На етапі «Повторного аналізу і оцінювання» особлива увага приділяється складності та багатогранності процесу стійкого розвитку. Хоча деякі аспекти стійкого розвитку можуть бути складно кількісно виміряні, важливо дослідити сформовані причинно-наслідкові зв'язки між елементами системи. Це дозволяє розробити комплексну багаторівневу методику аналізу, яка враховує різні фактори та забезпечує глибше розуміння динаміки стійкого розвитку підприємства.

Ключовим аспектом є збалансування різних складових стійкого розвитку та утримання показників у допустимих межах для кожної сфери. Це вимагає від підприємства здатності адаптуватися до змін, реагувати на нові виклики та знаходити гармонію між економічними, соціальними та екологічними цілями.

При формуванні ефективного механізму забезпечення стійкого розвитку підприємства необхідно врахувати цілий ряд важливих аспектів та факторів, які впливають на вибір стратегічних пріоритетів і визначають особливості підходу до стійкого розвитку. Застосування цих аспектів у формуванні стратегічних пріоритетів стійкого розвитку дозволить підприємству розробити комплексну стратегію, яка враховує унікальні особливості підприємства та динаміку розвитку галузі. Це забезпечить підприємству можливість ефективно адаптуватися до змінюваних умов ринку, мінімізувати ризики та оптимізувати використання ресурсів для досягнення стійких результатів у довгостроковій перспективі.

Забезпечення стабільності розвитку є ключовою метою для більшості підприємств, яка передбачає вирішення важливих завдань в рамках економічних, соціальних, та екологічних аспектів. Такий підхід дозволяє підприємствам не тільки розвиватися, але й впливати позитивно на суспільство та довкілля. Основні умови для досягнення стабільного розвитку включають ефективне управління ресурсами та процесами та оптимізацію і збереження обсягів господарської діяльності.

Висновки до розділу 1

Термін «стійкий розвиток підприємств» виник в 20 столітті у відповідь на вимоги суспільства стосовно збереження екологічних, ресурсних та людських ресурсів та ефективного виробництва й задоволення ринкових потреб. Ряд економістів описує стійкість розвитку підприємств як здатність системи до відновлення балансових показників у сфері економіки та екології. В сучасних вимірах стійкий розвиток передбачає управління з метою забезпеченні сталої цілісної рівноваги системи з урахуванням змін у зовнішніх умовах функціонування підприємства та досягненні стійких високих результатів його діяльності.

Для реалізації стійкого розвитку підприємства необхідна ефективна система управління яка ґрунтується на реалізації комплексного управління економічними, екологічними та соціальними показниками. Підхід до стійкого розвитку, який базується на соціально- та екологічно-відповідальному веденні бізнесу, перетворюється в ефективну економічну модель для підприємств, особливо для тих, які залучені до природно-ресурсних видів діяльності. У роботі окреслено перелік ко

Розділ 2. Аналіз стійкості розвитку підприємства

2.1. Обліково-аналітичне забезпечення аналізу, аудиту й управління стійким розвитком підприємства

У сучасних умовах, фінансову безпеку компанії можна розглядати як рівень її захисту від зовнішніх та внутрішніх ризиків, який сприяє її постійному розвитку як у короткотерміновій, так і в довгостроковій перспективі, а також найбільш оптимальне використання її ресурсів, що відображається у позитивних фінансових результатах діяльності компанії [42]. І.С. Гайдук у своїй праці систематизував декілька підходів до визначення економічної безпеки компанії, заснованих на вивченні думок різних авторів. Ці підходи включають захист від економічних злочинів, забезпечення захисту від внутрішніх і зовнішніх загроз, ефективне використання ресурсів або потенціалу компанії, наявність конкурентних переваг, а також захист та реалізацію економічних інтересів [6].

Разом з потребою у забезпеченні економічної безпеки підприємства, виникає необхідність впровадження принципів сталого розвитку. Ця концепція, спочатку розроблена для вирішення суспільних проблем, з часом стала ключовою в аналізі тенденцій розвитку компаній, враховуючи економічні, екологічні та соціальні аспекти, з акцентом на забезпечення стабільності динаміки.

Концепція стійкого розвитку передбачає комплексний підхід до діяльності підприємства, де економічні, соціальні та екологічні цілі гармонійно поєднуються та інтегруються. У рамках цієї концепції, темпи економічного росту мають бути синхронізовані з можливостями відновлення природних ресурсів, аби забезпечити їх збереження для майбутніх поколінь.

Однак, практика показує, що багато вітчизняних компаній стикаються з проблемами в обліково-аналітичному забезпеченні, що призводить до недостовірності фінансових результатів або формального підходу до їх формування. Це створює перешкоди для подальшого розвитку підприємств,

знижує їх конкурентоспроможність та може стати причиною реальної загрози банкрутства.

В сучасних умовах, обліково-аналітична інформація має відігравати вирішальну роль, будучи значущою та представницькою. З одного боку, це інформаційний фундамент для контролю стану та рівня економічної безпеки компанії. З іншого боку, вона є особливим видом професійної діяльності у сфері безпеки, що має безпосередній вплив на її забезпечення. Це підкреслює важливість точної та актуальної інформації для ефективного управління ризиками та підтримки стійкості підприємства [8].

У додатку А наведено трактування значення терміну «обліково-аналітичне забезпечення» вітчизняними науковцями.

В основному, експерти з України, які досліджують питання пов'язані з обліково-аналітичним забезпеченням економічної безпеки підприємств, схиляються до думки, що головна задача полягає у створенні ефективних заходів для охорони активів та конфіденційної інформації організації. Це охоплює забезпечення недоторканості облікових даних, зокрема тих, що стосуються комерційних таємниць, у відповідності з прийнятою стратегією розвитку або захисту компанії [13].

Бухгалтерська система слугує фундаментом для аналітично-обліковогозабезпечення економічної безпеки компанії, так як вона дозволяє аналізувати діяльність підприємства на основі зібраної та обробленої інформації. Ця система відповідає за збір, систематизацію і узагальнення даних, відповідно до наявних методів і технік обліку.

Таким чином, завданням аналітично-обліковогозабезпечення є злиття процесів бухгалтерського обліку та економічного аналізу в єдину систему. Це дозволяє формувати повний образ результатів діяльності підприємства і сприяє ухваленню виважених управлінських рішень, базуючись на глибокому аналізі отриманої інформації.

Вітчизняні науковці О. П. Колісник й Н. О. Денисовець запропонували перелік властивостей системи обліково і аналітичного забезпечення управління стійкістю підприємства, які представлені на рисунку 2.1

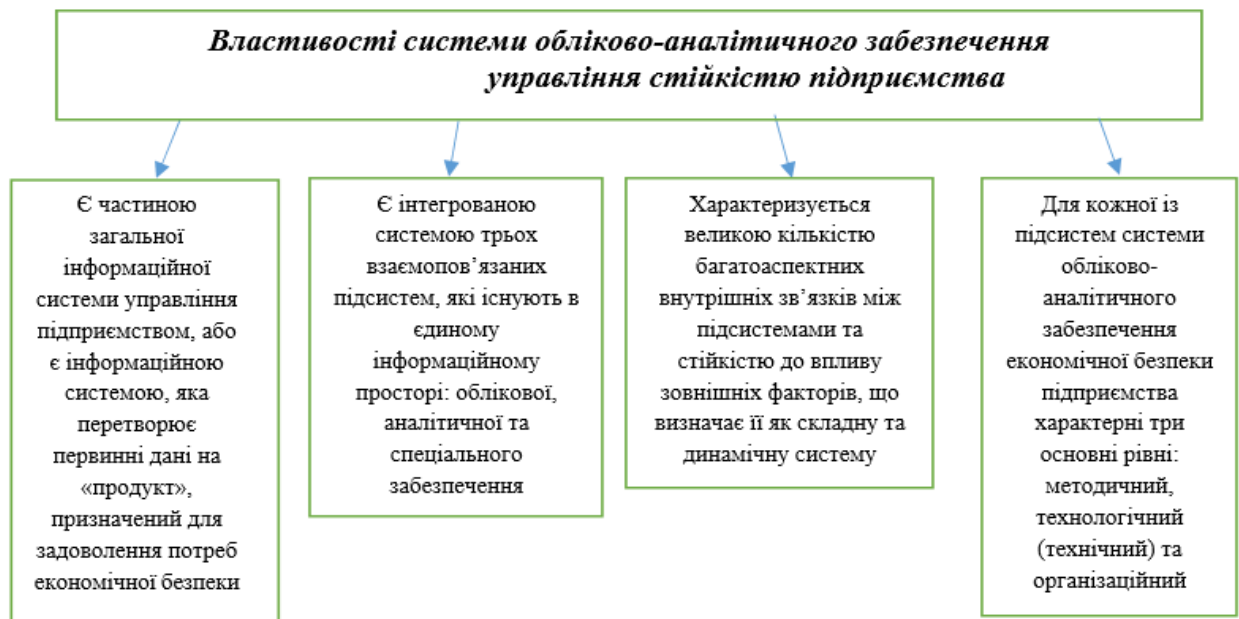

Рис. 2.1. Властивості системи облікового і аналітичного забезпечення управління стійкістю підприємства [16]

Ціль аналітично-облікового забезпечення у системі управління підкреслює її основні функції у контексті забезпечення інформаційно-аналітичних потреб, а саме: збір та обробку інформації, ведення обліку, та проведення аналітичних досліджень [6].

Основні цілі аналітично-облікового забезпечення включають: визначення фінансового стану компанії для запобігання банкрутства; оцінка рівня економічної безпеки організації; аналіз надійності фінансових відносин з партнерами; підготовка відповідної інформації для розробки управлінських стратегій з метою зниження ризиків та небезпек; забезпечення даними для оцінювання ініціатив, які сприяють стратегії економічної безпеки підприємства; моніторинг збереження та ефективного використання корпоративних активів; виявлення бізнес-ризиків та потенційних загроз у рамках системи бухгалтерського обліку [13].

З урахуванням вказаних цілей, обліково-аналітичне забезпечення має відповідати кільком основним критеріям: забезпечення користувачів

актуальною інформацією про поточний стан підприємства, його розвиток та зміни в умовах конкуренції; здійснення ефективного внутрішнього контролю за роботою організації; точне та вірогідне відображення всіх господарських операцій у звітності; формування інформаційної бази для розробки стратегій розвитку; оцінка впливу різних факторів на активи та капітал компанії; виявлення та повідомлення про важливі зміни в оточенні, що можуть вказувати на потенційні чи існуючі ризики [6].

В контексті функціонування системи економічної безпеки підприємства, механізм аналітично-облікового забезпечення включає такі функціональні складові: інформаційну, правову, методичну та технологічну. Це дозволяє забезпечити повноцінний та багатогранний підхід до аналізу та управління ризиками, забезпечуючи комплексну безпеку суб'єктів господарської діяльності [8].

Вивчення робіт вітчизняних вчених дозволяє стверджувати, що ключовою характеристикою системи аналітично-облікового забезпечення є її здатність об'єднувати облікові та аналітичні процедури в один процес. Це охоплює проведення детального аналізу в реальному часі та застосування здобутих даних для створення управлінських стратегій, що сприяють забезпеченню економічної безпеки та стійкого розвитку організації. Головна мета такої системи полягає в забезпеченні керівництва компанії точною та надійною інформацією для ефективного управління її економічними активностями [6].

Система аналітично-облікового забезпечення, яка є центральною частиною інформаційної системи управління компанією, відіграє ключову роль у виконанні управлінських завдань, надаючи керівництву комплексну та точну інформацію про внутрішній бізнес-процес та взаємодію з зовнішнім середовищем. У своєму монографічному дослідженні А. Пилипенко акцентує увагу на необхідності інтеграції облікового процесу, що дозволяє створити зв'язок між усіма елементами облікової системи, формуючи єдину інформаційну базу, що гармонійно вписується в організаційну структуру

компанії [33, с. 127]. Обліково-аналітична система не обмежується лише бухгалтерською інформацією. Хоча бухгалтерська інформація відіграє ключову роль, вона не є єдиною складовою. Насправді, важливою характеристикою такої системи є її комплексність та інтегрований підхід, який включає взаємодію різних інформаційних потоків.

Обліково-аналітичне забезпечення використовує дані з бухгалтерського обліку, але також інтегрує оперативну, статистичну інформацію, а також дані, отримані через фінансовий, управлінський та стратегічний аналіз. Це дозволяє системі бути більш гнучкою та адаптивною до різних управлінських потреб і забезпечує більш повне розуміння економічної ситуації підприємства [14]

Т. Мельник запропонувала виокремити основні складові аналітично-облікового забезпечення управління стійкістю розвитку підприємства, яка ґрунтується на фінансовій стійкості діяльності підприємства.

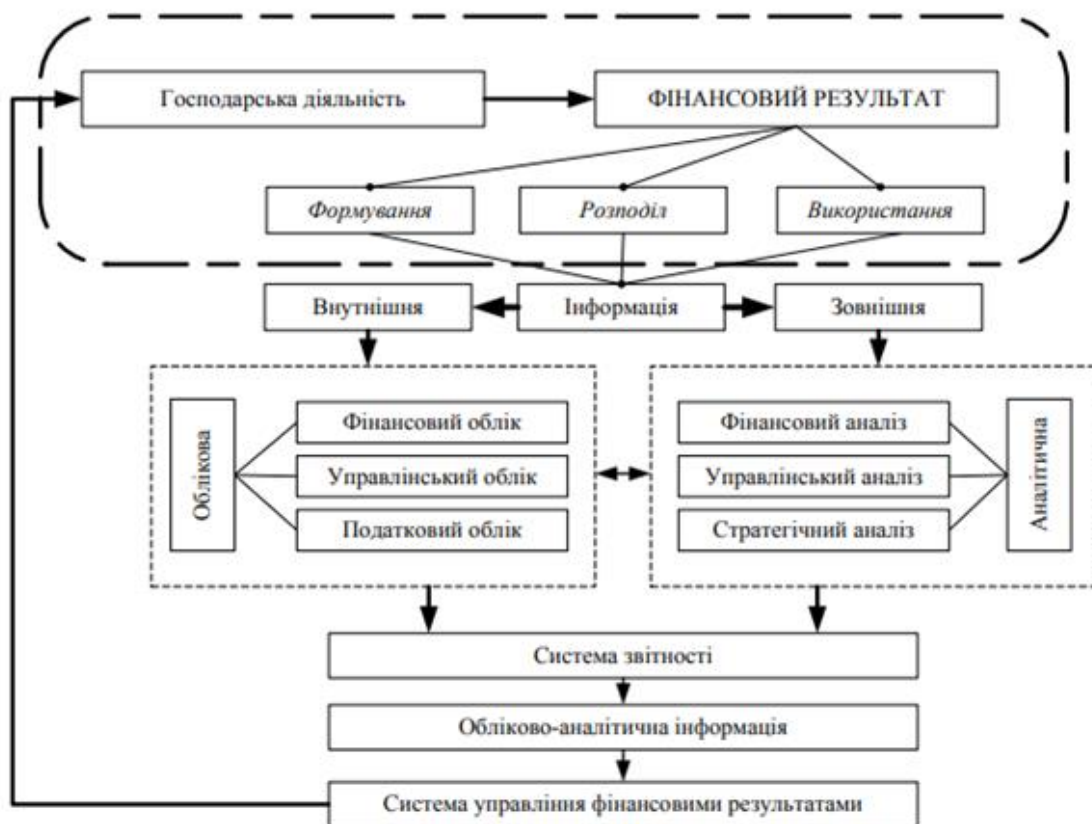

Рис. 2.2. Основні складові аналітично-облікового забезпечення управління стійкістю розвитку підприємства [26]

Складові аналітично-облікового забезпечення управління фінансовими результатами діяльності підприємства базуються на важливому розділенні інформації на два основні напрями: внутрішню і зовнішню. Ці напрямки підтримуються за допомогою різних видів обліку та аналізу, а також системою звітності. Це розглядається як безперервний та послідовний процес, який включає етапи збору, обробки, зберігання та передачі інформації.

У цьому контексті, система аналітично-облікового забезпечення відіграє вирішальну роль у системі управління підприємства, забезпечуючи координацію між різними структурними підрозділами та адаптацію до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі. Це включає не лише роботу з обліковими та фінансовими даними, але й широкий спектр аналітичної діяльності, від базового аналізу до складних стратегічних оцінок.

Облікове забезпечення, розглядаючи як важливу складову інформаційного забезпечення підприємства, охоплює більше, ніж просто бухгалтерську інформацію. Воно включає процес підготовки та формування облікових даних, зосереджуючись на кількості та якості інформаційного масиву у системі бухгалтерського обліку.

Фундаментом облікового забезпечення для оцінки фінансової стійкості компанії мають бути принципи багатоцільового бухгалтерського обліку. Цей підхід спрямований на зниження інформаційного ризику для користувачів інформації та гарантування достовірного відображення інформації про різні аспекти господарської діяльності як в ретроспективі, так і з перспективою на майбутнє. Це дозволяє користувачам цієї інформації робити обґрунтовані та ефективні управлінські рішення, засновані на повному та точному розумінні фінансового стану та потенціалу підприємства.

2.2. Моделювання аналітичного управління стійким розвитком підприємства

На сьогоднішній день промислова сфера в Україні та розвинених країнах світу вирізняється різноманітністю матеріальної та технічної основи виробництва, модернізацією виробничих і технологічних процесів, а також впровадженням інноваційного технологічного обладнання. Тому важливим напрямком досліджень є розробка стратегій економічної стабільності та продуктивності для підприємств, які враховуватимуть рівень досягнення бізнес-результатів.

Розвиток економіки тісно пов'язаний із швидкістю економічного зростання, яке ґрунтується на збільшенні виробництва та продажу товарів та послуг, зростанні прибутків і підвищенні ефективності підприємницької діяльності. Економічний прогрес організацій відображається через зростання кількісних показників і в довгостроковому вимірі залежить від їх розвитку, що забезпечує постійне покращення якості цих процесів, сприяючи економічній стабільності підприємств. Розвиток в цьому контексті полягає у якісній трансформації економічної системи з одного стану в інший, що може бути позитивним чи негативним, залежно від ефективності використання ресурсів, оновлення обладнання та підвищення продуктивності праці, що впливає на загальний результат та якість роботи організації.

За словами П. Т. Бубенко, розвиток визначається як процес ефективного перерозподілу ресурсів, особливо тих, що мають інвестиційний характер, у напрямках, які забезпечують найвищу конкурентну перевагу на тривалий час. Це також включає поліпшення якості товарів та послуг і розвиток структурних та управлінських систем в організації. [4]. В дослідженні М. Портера відзначається, що в контексті світової конкурентної боротьби ключові переваги зосереджені навколо ресурсів виробництва, інвестицій та нагромадженого капіталу. [47]. За концепцією Б. М. Андрушківа, конкурентні переваги, які підприємство здобуває через свій

економічний розвиток, є унікальними для кожної організації. Вони досягаються завдяки одночасному використанню наявних ресурсів, інвестиційних можливостей та зібраного капіталу [2].

Основою стабільного економічного росту та інновацій є розвиток ключових елементів, які впливають на динаміку процесів у економічних системах. Тому важливо застосовувати спеціалізовані методи для аналізу, кількісного опису та прогнозування цих змін і взаємодії показників діяльності підприємств. До таких методів належать:

- розробка економіко-математичних моделей для визначення залежностей та аналізу кількісних взаємодій між складовими досліджуваних систем;
- виявлення закономірностей і формування науково-обґрунтованих прогнозів щодо динамічного розвитку економічних систем і їхніх складових;
- визначення індикаторів для оцінки впливу інноваційних змін на ресурсний потенціал підприємства в контексті інвестиційно-інноваційних процесів.

Ключовими факторами, за якими оцінюється інноваційний економічний прогрес підприємств, є: модернізація та поліпшення матеріальної і технічної інфраструктури; оновлення технічних та технологічних рішень; впровадження сучасних інформаційних технологій та програмного забезпечення; підвищення рівня кваліфікації та професійного розвитку персоналу, включаючи інтелектуалізацію та автоматизацію трудових процесів.

Методика моделювання для сталого розвитку, ґрунтуючись на структурно-компонентному аналізі, розглядається на різних рівнях в залежності від детальності опису складних економічних систем та розрізнення їхніх складових:

- структурне моделювання складних економічних систем, використовуючи алгоритмічні моделі та методи статистичного моделювання;
- логічне моделювання функціональних компонентів цих систем, формуючи їх як рівняння прямих зв'язків (логічні рівняння);
- кількісне моделювання елементів цих систем, представлене у вигляді набору нелінійних алгебраїчних або інтегрально-диференціальних рівнянь, які аналізуються з використанням методів функціонального аналізу та математичної статистики [47].

Однією з ключових характеристик стратегічної стійкості є її багатоаспектність, що вимагає обережного аналізу та впровадження. На рисунку 2.1. подана методика оцінки стратегічної стійкості підприємств, запропонована Г. А. Мохонько, передбачає проведення оцінки у кілька етапів.

О. М. Савицька і К. С. Заречна виокремили функціональні складові стратегічної стійкості вітчизняних підприємств:

- фінансова резистентність підприємства виявляється у здатності досягати високої рентабельності, утримувати задовільний (чи плановий) рівень ліквідності і платоспроможності, а також у можливості забезпечувати джерела для стійкого прогресивного розвитку;
- виробнича резилієнтність означає здатність компанії зберігати свій виробничий потенціал на достатньому рівні для забезпечення рентабельного обсягу виробництва і неперервного процесу виготовлення продукції з мінімальною кількістю дефектів та втрат, враховуючи ринкові вимоги;
- соціальна (персональна) резистентність полягає в здатності підприємства підтримувати низький рівень флуктуації працівників та високий рівень їхньої мотивації;

- екологічна резилієнтність включає у себе гармонізацію між економічною діяльністю підприємства, його екологічною безпекою та мінімізацією негативного впливу господарських процесів на довкілля;
- управлінська та організаційна резистентність виражається у здатності керівництва підприємства підтримувати високу ефективність організаційної діяльності та управління.

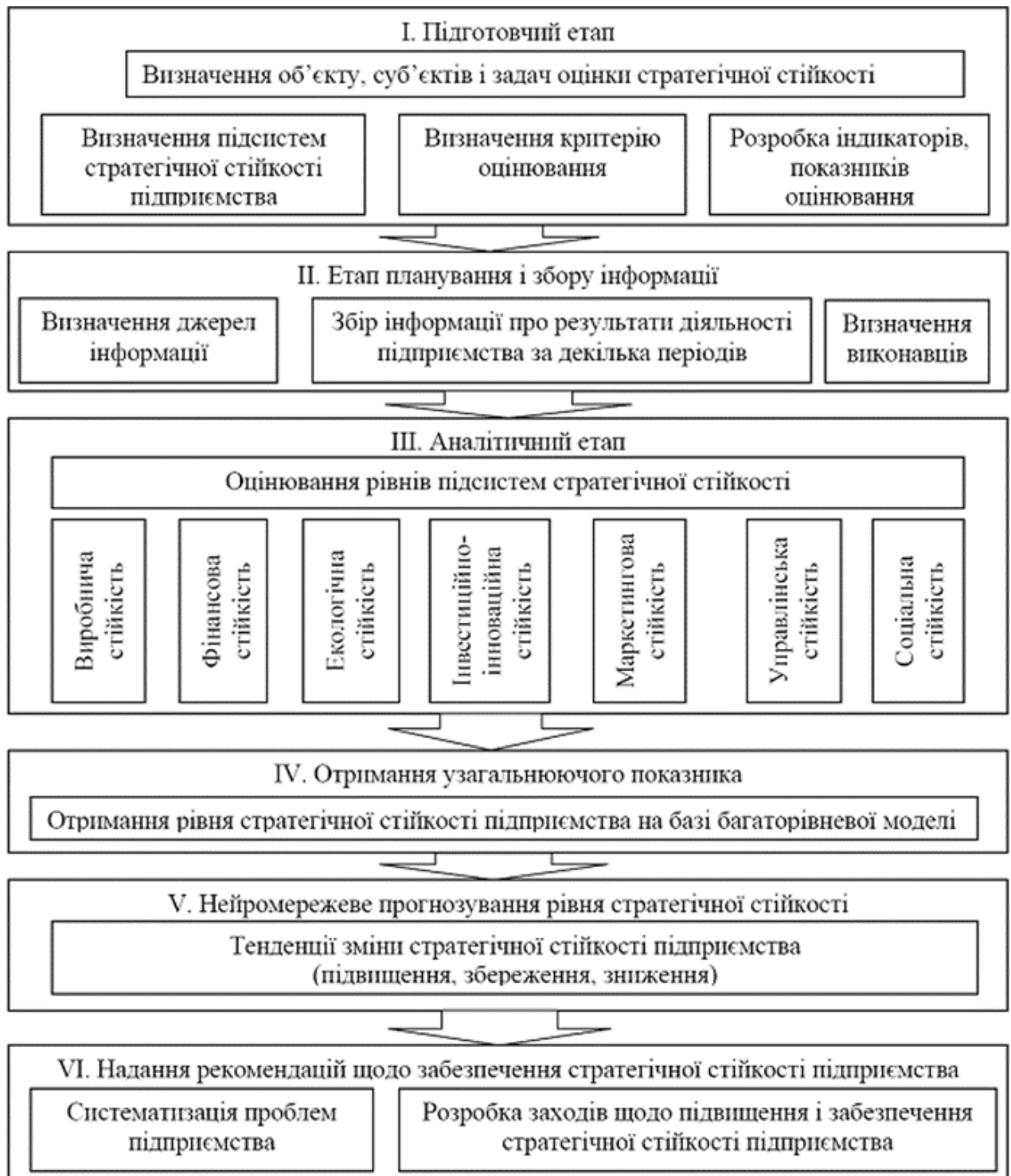

Рис. 2.1. Методика оцінювання стійкості підприємств [28]

Отже, головним методом оцінювання стійкості підприємства є інтегрований підхід, який є найбільш ефективним для аналізу взаємозв'язків між елементами стійкості. І. В. Кононова зазначає: унікальність функціонування підприємства та різноманітність цілей оцінки стійкості сприяють різнобіжності вибору показників. В будь-якому випадку, обрані показники повинні відповідати наступним критеріям:

- виправданість у кількісному та якісному аспектах;
- адекватне та об'єктивне відображення різних аспектів діяльності організації, враховуючи її унікальність;
- взаємозв'язок між показниками;
- уникнення повторення показників, що відображають різні аспекти стійкості діяльності підприємства [18].

Основні ключові етапи формування інтегрованої комплексної оцінки сталого розвитку фінансово-виробничої системи це збір і систематизація даних, їх аналітична обробка за визначений період для аналізу; визначення та обґрунтування набору показників для розрахунку інтегрованої оцінки. Створення діаграм оцінювання стійкості підприємства; визначення методології для розрахунку інтегрованої оцінки стійкості підприємства.

Стратегія досягнення економічної результативності базується на наборі критеріїв, що відображають ключові аспекти, які впливають на стабільність розвитку компанії. Аналіз сучасного стану, вивчення тенденцій та визначення закономірностей розвитку кожного підприємства залежать від ідентифікації цих факторів. М. І. Петренко і П. В. Іванюта зазначають, що реалізація цієї стратегії передбачає дотримання таких умов:

- забезпечення постійного розвитку через координацію роботи структурних підрозділів підприємства та взаємодію з іншими бізнес-суб'єктами, з особливим акцентом на забезпечення безперервності та стабільності у всіх областях бізнес-циклу, особливо в маркетингу та фінансах;

- перевага факторів, пов'язаних з інформаційним забезпеченням та інноваційним розвитком бізнесу, що підкреслює важливість застосування методів стратегічного планування [32, с. 90].

Медаль стратегічного управління стійким розвитком підприємства, що запропонували М. І. Петренко і П. В. Іванюта подано на рисунку 2.2. з виокремленням структурних елементів.

Рис. 2.2. Модель стратегічного управління стійкістю підприємства [32, с. 90]

Фундаментом для розробки моделі стратегічного управління економічною стійкістю підприємства слугує підхід, що інтегрується в систему управління компанії, включаючи використання стандартних фінансово-економічних індикаторів діяльності, а також мети та задачі кожного структурного підрозділу. Розробка цієї моделі передбачає створення методології, яка включає: забезпечення повноцінної інформаційної підтримки через облік цільових та структурних аспектів стратегічного управління стійкістю; аналіз діяльності кожного структурного підрозділу для

формулювання стратегії розвитку; аналіз динаміки показників; врахування впливу внутрішніх та зовнішніх чинників; простота та універсальність методики; гнучкість та відкритість системи.

2.3. Аналіз показників стійкості розвитку підприємства

В умовах сучасного бізнес-середовища важливим є інтегрований підхід до забезпечення економічної безпеки компанії. Встановлення та підтримка економічної безпеки стає ключовим аспектом у діяльності підприємства. Тому, організація роботи компанії має бути націлена на захист її економічних інтересів від різних ризиків. Ефективне управління компанією впливає на її успішний розвиток, а ключову роль у цьому відіграють управлінські рішення, що базуються на глибокому обліково-аналітичному аналізі, зібраному з інформації про ресурси компанії.

Аналіз наявних методів стратегічного управління стійким розвитком підприємств проводився на основі трьох груп фінансово-економічних показників:

- ✓ за балансовою системою показників – це фундаментальні засади стратегічного керівництва компанією, що ґрунтуються на стандартних фінансово-економічних індикаторах;
- ✓ за регламентованою системою показників – методика визначення оцінок заснованих на критеріях стратегічного розвитку компанії;
- ✓ за системою показників фінансової надійності – індикатори фінансового стану та ефективності використання активів.

Таким чином, стратегічне керування економічною стабільністю компанії має на меті досягнення економічної результативності, що досягається шляхом:

- стратегічного розвитку компанії та розробки, прийняття стратегічних керівних рішень;
- процесу втілення стратегії підприємства.

Для визначення ефективності реалізації стійкого розвитку підприємстві М. І. Петренко й П. В. Іванюта запропоновували методику оцінки критеріїв

Таблиця 2.1

Показники визначення ефективності стійкого розвитку

Ознака класифікації		Зміст показника		
Кількість показників	Загальні критерії ефективності	1. Темпи зростання загальних результатів діяльності (обсягів виробництва та реалізації, суми прибутку, частки ринку)		
		2. Рівень загальної рентабельності		
		3. Коефіцієнт фінансової стійкості		
		4. Коефіцієнт платоспроможності		
		5. Зниження витрат		
	Часткові критерії ефективності	Показники ефективності використання трудових ресурсів	1. Темпи зростання продуктивності праці	
			2. Коефіцієнт співвідношення темпів зростання продуктивності праці і темпів зростання заробітної плати	
			3. Частка приросту обсягу виробництва в результаті зростання продуктивності праці	
		Показники ефективності використання матеріально-технічних ресурсів	1. Фондовіддача	
			2. Коефіцієнт обігу оборотних коштів	
			3. Коефіцієнт співвідношення приросту товарної продукції до приросту обігових коштів	
			4. Матеріаломісткість продукції	
Якісні показники	1. Підвищення рівня якості продукції та послуг			
	2. Стабільність персоналу організації			
	3. Поліпшення умов праці персоналу			

Оцінка економічної продуктивності здійснюється через аналіз ефективності використання ресурсів в певному секторі чи галузі діяльності компанії, вимірюючись за допомогою показників, які відображають процес та ефективність управління. Однак основним елементом оцінки економічної ефективності у системі управління підприємства є порівняння нового технологічного устаткування з наявним і використовуваним, оскільки від результатів цього порівняння залежать такі аспекти, як раціональність ресурсовикористання, продуктивність праці, економія енергії, обсяг, потужність, зниження витрат, а також досягнення фінансових і економічних цілей.

Основні показники досліджуваного підприємства аудиторською фірмою «Тер Аудит» подано в таблиці 2.2.

Чистий дохід від реалізації продукції протягом 2021-2022 років дещо збільшився, а саме на 2,02 % тобто 3416 тис. грн, що показує утримування ринкових позицій та, незважаючи на дестабілізуючі фактори внаслідок воєнного вторгнення, збереження діяльності. Проте потрібно врахувати показники інфляції, які були значними в 2022 році. Відтак фактична кількість проданої продукції є меншою ніж в попередньому році. Також на це вказує збільшення показника собівартості на 12,35 % (13967 тис. грн).

У 2022 році фінансовий результат до оподаткування був меншим у порівнянні з попереднім роком на 23,6 % (2512 тис. грн). Аналогічним чином зменшився і чистий фінансовий результат на 23,85 % (2082 тис. грн).

На збільшення вартості сировини, матеріалів, палива, електроенергії вказує збільшення матеріальних затрат на виготовлення продукції на 16,76 % (15351 тис. грн). Це найперше пов'язано з збільшенням курсу долара та євро, а велика кількість сировини є імпортованою з країн Європейського Союзу.

Також збільшились витрати на оплату праці, які становлять на 14,27 % більше (2065 тис. грн). У відповідності до цього збільшились і витрати на соціальні заходи на 14,55 % (458 тис. грн). Протягом цього періоду витрати

на амортизацію зменшились на 10,54 % (3783 тис. грн). Інші витрати операційної діяльності теж зменшились на 57,45 % (9969 тис.грн).

Таблиця 2.2

Показники діяльності досліджуваного підприємства

Показники	2021	2022	Абсолютний приріст у порівнянні з попереднім роком, тис. грн	Відносний приріст у порівнянні з попереднім роком, %
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн	168847	172263	3416	2,02
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	113133	127100	13967	12,35
Фінансовий результат до оподаткування, тис. грн	10645	8133	-2512	-23,60
Чистий фінансовий результат, тис. грн	8729	6647	-2082	-23,85
Матеріальні затрати, тис. грн	91566	106917	15351	16,76
Витрати на оплату праці, тис. грн	14467	16532	2065	14,27
Витрати на соціальні заходи, тис. грн	3148	3606	458	14,55
Амортизація, тис. грн	35902	32119	-3783	-10,54
Інші операційні витрати, тис. грн	17353	7384	-9969	-57,45

Для візуалізації відносних показників приросту чи зменшення сформовано пелюсткову діаграму на рисунку 2.3.

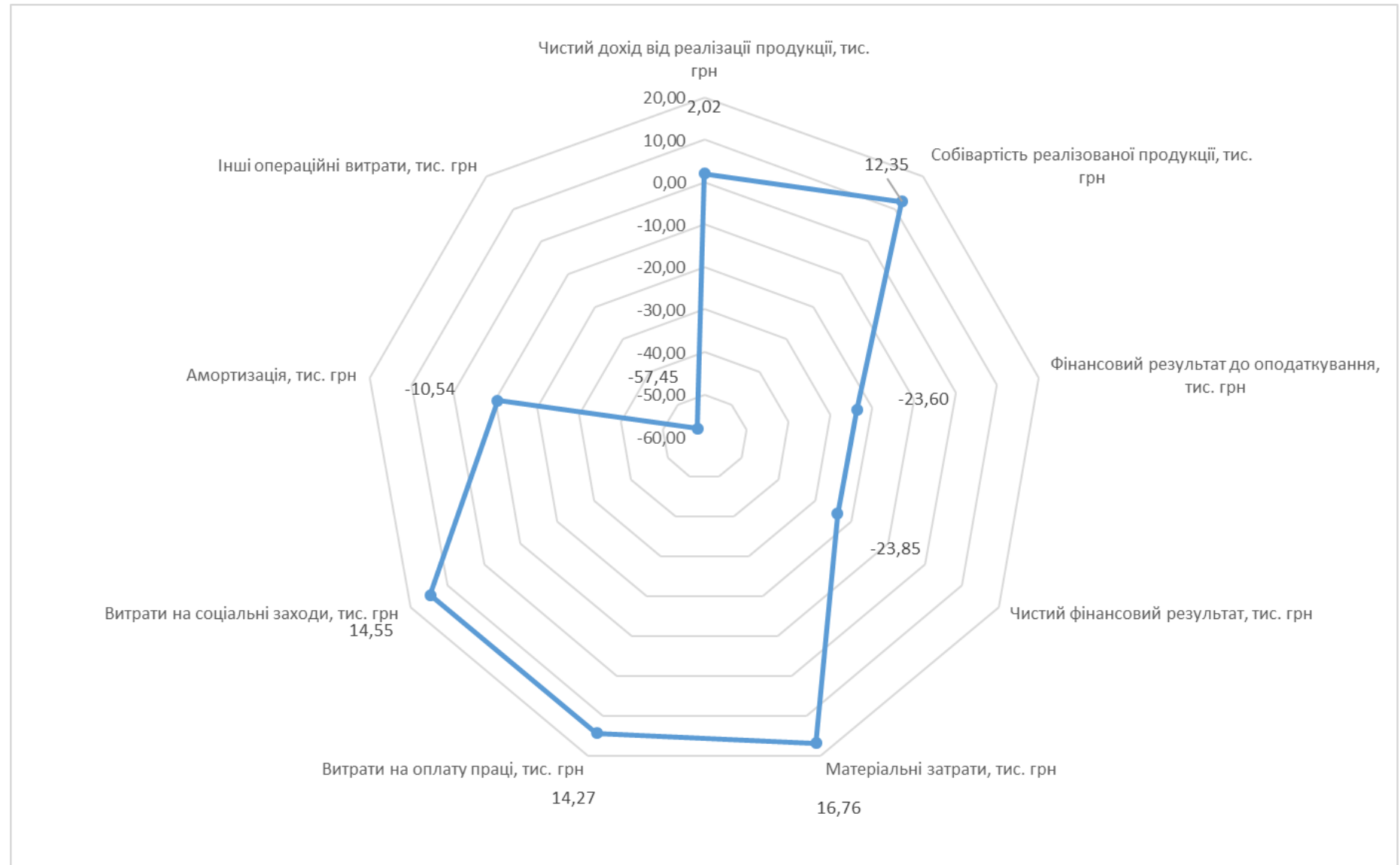

Рис. 2.3. Пелюсткова діаграма зміни показників у 2022 році на досліджуваному підприємстві

Коефіцієнт фінансової стійкості є важливим показником, який демонструє здатність компанії зберігати свою платоспроможність на довготривалій основі. Цей коефіцієнт визначається як відношення між загальною сумою власного капіталу плюс довгострокові зобов'язання до загальної суми пасивів. Показник коефіцієнта відображає, яку частину активів компанії можна фінансувати за допомогою її стабільного капіталу та довгострокового фінансування. Вітчизняні науковці М. Р. Лучко та І. Д. Бенько Високе значення цього коефіцієнта свідчить про сильні фінансові позиції та низьку ймовірність фінансових труднощів, тоді як низьке значення може вказувати на потенційні ризики втрати платоспроможності, особливо якщо доступ до короткострокових кредитних ресурсів є обмеженим [25]

$$\text{Коефіцієнт фінансової стійкості} = \frac{\text{Власний капітал} + \text{Довгострокові зобов'язання}}{\text{Сума пасивів}}$$

Значення у 2021 році:

$$(186369+0) / 225161 = 0,83$$

Значення у 2022 році:

$$(203016 + 0) / 252176 = 0,81$$

Стандартний діапазон для цього показника знаходиться між 0,7 та 0,9. Якщо значення перевищує цю межу, це не є характерним для активно діючих компаній, оскільки вони постійно накопичують короткострокові зобов'язання. З іншого боку, показник, нижчий за цей діапазон, може свідчити про недостатній рівень фінансової стабільності компанії на довгострокову перспективу.

Іншим показником стійкості розвитку є коефіцієнт ліквідності. Зазвичай, компанія перетворює свої оборотні активи на гроші, які потім використовуються для оплати зобов'язань. Це означає, що ліквідність та платоспроможність фірми можна оцінити, аналізуючи ці два аспекти її балансу. Коефіцієнт поточної ліквідності, який відноситься до показників платоспроможності та ліквідності, робить саме це, показуючи відношення між оборотними активами та поточними зобов'язаннями. Оборотні активи,

що включають середньо- та високоліквідні ресурси, відрізняються від необоротних тим, що їх можна конвертувати в готівку протягом року або одного виробничого циклу, якщо він триває довше. Коефіцієнт поточної ліквідності вказує на здатність компанії покривати свої поточні зобов'язання за рахунок оборотних активів, показуючи, скільки гривень оборотних коштів припадає на кожну гривню поточних зобов'язань.

Показник поточної ліквідності обчислюється за формулою:

$$\text{Поточна ліквідність} = \frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Поточні зобов'язання}}$$

Показник у 2021 році:

$$119073 / 38792 = 3,07$$

Показник у 2022 році:

$$145373 / 49160 = 2,96$$

Стандартно, значення в межах 1-3 вважається нормальним, але оптимальним є діапазон 2-3. Показник, що знаходиться нижче цього стандарту, вказує на потенційні проблеми з платоспроможністю, оскільки це означає, що у компанії не достатньо оборотних активів для покриття поточних зобов'язань. Така ситуація може негативно вплинути на довіру кредиторів, постачальників, інвесторів і партнерів. Проблеми з платоспроможністю також можуть призвести до зростання вартості позик і фінансових збитків. З погляду кредиторів, вищий показник завжди краще, але для власників та менеджменту, показник, що перевищує норму, може свідчити про неефективну структуру активів. Глибший аналіз активів може дати більш точні висновки. Наприклад, показник поточної ліквідності понад 3 часто вказує на надмірне залучення оборотних активів, що знижує ефективність використання активів та збільшує фінансові витрати. Додатковий аналіз структури активів може підтвердити чи спростувати ці висновки. Важливо зауважити, що оптимальне значення показника часто є умовним і залежить від багатьох факторів, таких як галузь, сезонність, умови співпраці з постачальниками та інше. Окрім цього, важливо враховувати

особливості певних активів. Деякі види дебіторської заборгованості можуть бути поганої якості і неліквідні, а запаси можуть мати низьку ліквідність, якщо вони не можуть бути продані за ринковою ціною. Тому аналіз різних показників, що відображають різні аспекти ліквідності та платоспроможності, є ключовим.

На рисунку 2.4 подано графічне відображення показника фінансової стійкості досліджуваного підприємства протягом 2021-2022 років з метою візуалізації отриманих результатів.

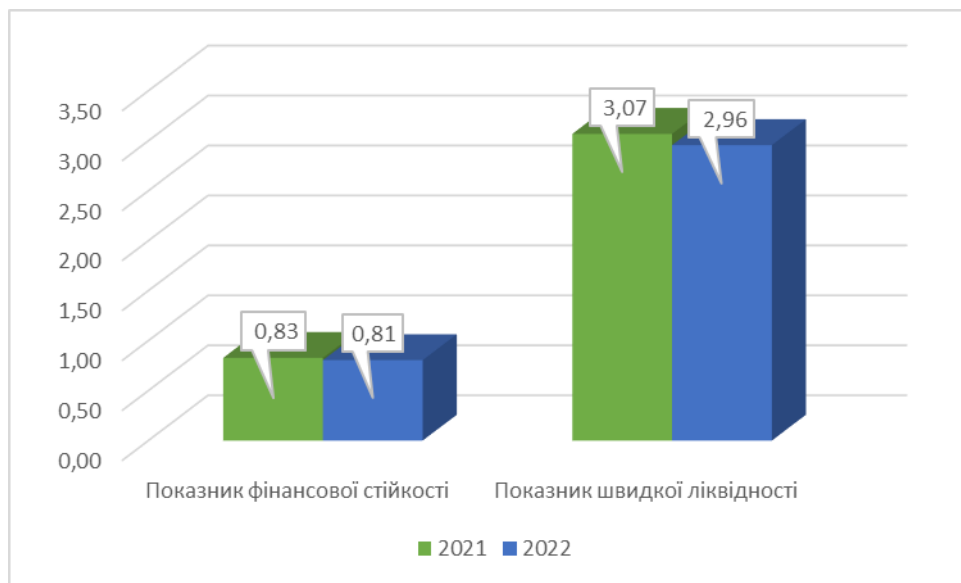

Рис. 2.4. Показники фінансової стійкості та ліквідності протягом 2021-2022 років

Досліджуване підприємство є фінансово стійким, проте тенденція до зменшення фінансової стійкості має негативні наслідки, тому важливим є ефективний менеджмент для підтримування їх на належному рівні. Близько 80 % активів компанії фінансуються з власних коштів, що характеризує підприємство як фінансово стабільне та мінімізує ризик банкрутства.

Висновки до розділу 2

Для проведення аналітичного дослідження важливим є інформаційні джерела для їх здійснення. Система аналітично-облікового забезпечення, яка є центральною частиною інформаційної системи управління компанією, відіграє ключову роль у виконанні управлінських завдань, надаючи керівництву комплексну та точну інформацію про внутрішній бізнес-процес та взаємодію з зовнішнім середовищем.

Ключовими факторами, за якими оцінюється інноваційний економічний прогрес підприємств, є: модернізація та поліпшення матеріальної і технічної інфраструктури; оновлення технічних та технологічних рішень; впровадження сучасних інформаційних технологій та програмного забезпечення; підвищення рівня кваліфікації та професійного розвитку персоналу, включаючи інтелектуалізацію та автоматизацію трудових процесів. У роботі запропонована методика оцінювання стійкості для досліджуваного підприємства.

Проведено аналітичне дослідження основних показників діяльності підприємства та визначено позитивну динаміку його розвитку. Коефіцієнт фінансової стійкості є важливим показником, який демонструє здатність компанії зберігати свою платоспроможність на довготривалій основі. Протягом досліджуваного періоду показник фінансової стійкості є високим, що характеризує достатній рівень фінансової стабільності компанії на довгострокову перспективу.

Розділ 3. Аудиторська перевірка основних показників діяльності підприємства

3.1 Аудит фінансової стійкості та ліквідності підприємства

У нинішній складній ситуації вітчизняної економіки, яка характеризується кризою, українські підприємства працюють у важкому та конкурентному середовищі. Це становище зумовлює необхідність уникати фінансових помилок та впроваджувати ефективні управлінські практики. З початком війни, ця потреба стала ще більш актуальною. В умовах війни, як зазначають експерти, важко оцінити фінансову стабільність підприємств через форс-мажорні обставини, які можуть призвести до зниження діяльності або навіть повної зупинки та втрати ресурсів. Ці обставини непередбачувані та неконтрольовані, що ускладнює аналітичну та аудиторську оцінку.

Таким чином, фінансова стійкість та платоспроможність підприємств повинні бути ключовими елементами їх стратегічного управління, особливо в умовах кризи. Це важливо для забезпечення їх стабільності, адаптації до зовнішніх змін та досягнення поставлених цілей. Враховуючи ці обставини, зростає інтерес підприємств до аудиторської оцінки їхньої фінансової стабільності та платоспроможності.

Аудит відіграє ключову роль у підтвердженні достовірності фінансової звітності і є однією з основних послуг, що набирає зростаючої значимості у сучасному світі, адже є достовірним незалежним підтвердженням даних на основі системного та наукового підходів.

Фінансова стійкість являє собою комплексну оцінку фінансового стану підприємства, що відображає динаміку фінансових взаємовідносин внаслідок впливу різних внутрішніх та зовнішніх факторів. Вона є результатом усієї діяльності підприємства, включаючи не тільки збереження його фінансових ресурсів, але й ефективність їх використання. Також важливо розглянути специфіку фінансової стійкості у широкому контексті, як показано на рисунку 3.1.

Рис. 3.1. Економічні характеристики фінансової стійкості

Якщо в оцінці фінансової стійкості та платоспроможності не врахувати вплив додаткових, розглянутих факторів, результати можуть бути неправильними та не відображати реальної ефективності діяльності підприємства. І. Ф. Ясіновська вказує, що лише те підприємство, яке оперативно реагує на зміни як внутрішніх, так і зовнішніх умов, може досягти фінансової стійкості та платоспроможності [50].

Фінансова стабільність та платоспроможність є ключовими для виживання та прогресу підприємства в умовах конкурентного ринку. Ці фактори становлять основу для економічного зростання як окремого господарюючого суб'єкта, так і для економіки країни в цілому.

Підхід до аудиту фінансової стійкості та платоспроможності охоплює такі елементи: об'єкти аудиту, критерії оцінки стану та ефективності цих об'єктів, а також методи аудиту, включно з процедурами збору доказів.

В таблиці 3.1 представлена методологія цього типу аудиту. Оцінка фінансового стану підприємства, зокрема його фінансової стабільності та платоспроможності, вимагає наявності інформації, яка дозволяє розраховувати різноманітні показники, будувати моделі та робити прогнози. Вибір достатньої кількості джерел для збору аудиторських доказів є критичним для глибокого розуміння фінансового стану підприємства. Рівень деталізації аудиту може варіюватися в залежності від наявної інформації, володіння методами аналізу, часових обмежень, а також технічних засобів для проведення розрахунків та інших процедур.

Таблиця 3.1

Методика проведення аудиту фінансової стійкості та
платоспроможності [29]

Етап аудиту	Мета етапу	Об'єкт аудиту	Аудиторські процедури
Аудит фінансової стійкості підприємства	Встановити оптимальність структури капіталу та наявність достатнього обсягу власного капіталу	Джерела майна підприємства: власні та залучені	1. Класифікувати джерела майна підприємства на власні та залучені. 2. Визначити величину власних обігових коштів. 3. Розрахувати коефіцієнти капіталізації. 4. Встановити відхилення від критеріїв ефективності та причини виявлених відхилень. 5. Оцінити вплив виявлених відхилень на загальний фінансовий стан підприємства з погляду особливостей його діяльності
Аудит ліквідності та платоспроможності підприємства	Оцінити здатність підприємства погашати поточні зобов'язання та його забезпеченість довгостроковим фінансуванням у необхідних обсягах	Оборотні активи та зобов'язання підприємства	1. Здійснити класифікацію активів підприємства за ознакою ліквідності. 2. Здійснити класифікацію зобов'язань підприємства за строками погашення. 3. Розрахувати коефіцієнти ліквідності. 4. Встановити відхилення від критеріїв ефективності та причини виявлених відхилень. 5. Оцінити вплив виявлених відхилень на загальний фінансовий стан підприємства з погляду особливостей його діяльності

Для проведення аудиторської перевірки фінансової стійкості підприємства вітчизняний науковець Н. В. Коцеруба виокремив ряд джерел

інформації окреслених в обліковій політиці та у їх взаємозв'язку з показниками стійкості підприємства. У таблиці 3.2 подана ця інформація.

Таблиця 3.2

«Взаємозв'язок елементів облікової політики та показників фінансової стійкості й платоспроможності» [21]

«Об'єкт облікової політики»	Відображення у фінансових звітах	Показники	Сфера застосування
Облік оборотних та необоротних активів	Ф. № 1 код рядка 1095 та 1195	Коефіцієнт забезпечення власними засобами	Фінансова стійкість підприємства
		Індекс постійного активу	
Облік основних засобів	Ф. № 1 код рядків 1010–1012	Коефіцієнт реальної вартості основних засобів	Фінансова стійкість підприємства
		Коефіцієнт нагромадження амортизації	
Облік грошових коштів	Ф. № 1 код рядка 1165	Поточна платоспроможність	Платоспроможність підприємства
Облік власного капіталу	Ф. № 1 код рядка 1495	Коефіцієнт фінансової автономії	Фінансова стійкість підприємства
		Коефіцієнт фінансової залежності	
		Коефіцієнт маневреності власного капіталу	
		Показник фінансового левериджу	
Облік зобов'язань	Ф. № 1 код рядка 1595 та 1695	Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	Фінансова стійкість підприємства
		Коефіцієнт довгострокового залучення позичених коштів	
		Коефіцієнт структури позикового капіталу	
Облік доходів	Ф. № 2 код рядка 2350 або 2355	Коефіцієнт стійкості економічного росту	Фінансова стійкість»
		Коефіцієнт стійкості економічного зростання	

Важливо відмітити, що вплив як внутрішніх, так і зовнішніх факторів на фінансову стійкість підприємства може бути різноманітним - від позитивного до негативного. Іноді позитивний ефект від одного фактора може бути нівельований через негативний вплив іншого, більш значущого чинника.

Зовнішні чинники мають суттєвий вплив на фінансову стійкість компанії, проте управлінський склад підприємства має обмежені можливості їх контролювати. Відповідно, необхідно пристосовуватися до поточної ситуації та розробляти стратегії для подолання криз. Внутрішні чинники також мають велике значення, і важливо звертати увагу на планування та контроль. Цілі компанії та способи їх досягнення повинні бути чітко визначені, а виконання планів постійно перевірятись. Важлива роль приписується кваліфікації співробітників, які є ключем до реалізації цих планів.

Таким чином, процес забезпечення фінансової стійкості вимагає стратегій, спрямованих на зменшення негативного впливу внутрішніх та зовнішніх чинників, які є особливо непередбачуваними в сучасних умовах ведення підприємницької діяльності.

Аудит фінансової стійкості та платоспроможності має охоплювати детальний аналіз господарської діяльності суб'єкту, який дозволить визначити етап розвитку підприємства, ідентифікувати проблемні чинники та прогнозувати майбутні перспективи. В процесі аудиту важливо оцінити показники фінансової стійкості та встановити їхній рівень.

Для досліджуваного підприємства аудиторською фірмою «Тер Аудит» у таблиці 3.2 виокремлено ряд факторів впливу на фінансову стійкість, що формують стійкий розвиток.

Фінансова стійкість господарюючих суб'єктів є багатогранною категорією, що відображає загальний фінансовий стан та результати діяльності підприємства, його здатність виконувати зобов'язання та сприяти розвитку діяльності, зберігаючи при цьому кредитну та фінансову

спроможність. Ця стійкість є ключовою для ефективного функціонування підприємства на конкурентному ринку.

Таблиця 3.2

Фактори впливу на фінансову стійкість підприємства*

№ п/п	Фактори, що впливають позитивно	№ п/п	Фактори, що впливають негативно
Зовнішні фактори			
1	Налагодженість економічних зв'язків з партнерами	1	Загальна політична та економічна нестабільність
2	Високий рівень розвитку ринку страхових послуг	2	Низький платоспроможний попит на продукцію, що випускається підприємством
3	Продукція, що випускається підприємством, має високий платоспроможний попит	3	Економічна, фінансово-кредитна та податкова політика держави
4	Виробники продукції здійснюють соціальні заходи, чим покращують лояльність покупців	4	Відсутність стабільних та налагоджених економічних зв'язків з партнерами
		5	Негативний вплив зміни курсу валют
		6	Низький рівень розвитку ринку страхових послуг
		7	Низький рівень розвитку фінансового ринку
		8	Високий рівень інфляції
Внутрішні фактори			
1	Висока конкурентоспроможність продукції та товарів	1	Уповільнення швидкості обертання обігових коштів
2	Прибуток	2	Перевищення темпу зростання витрат темпу зростання доходів
3	Позитивний імідж та репутація підприємства	3	Неефективна реклама та низький рівень збуту продукції
4	Наявність та застосування передових технологій	4	Низька результативність господарських та фінансових операцій
5	Наявність у підприємства договору страхування майна	5	Низький рівень матеріально-технічного оснащення виробництва
6	Висока класифікація трудових ресурсів	6	Відсутність мотивації трудових ресурсів
7	Застосування нового інноваційного обладнання	7	Низький рівень кваліфікації кадрів
		8	Високі витрати на виробництво
		9	Зростання частки залучених коштів

*складено автором на основі [29]

Фінансова стійкість господарюючих суб'єктів є багатогранною категорією, що відображає загальний фінансовий стан та результати діяльності підприємства, його здатність виконувати зобов'язання та сприяти розвитку діяльності, зберігаючи при цьому кредитну та фінансову спроможність. Ця стійкість є ключовою для ефективного функціонування підприємства на конкурентному ринку.

Одним з основних напрямів аудиту фінансового стану є оцінка ліквідності та платоспроможності підприємства. Платоспроможним вважається підприємство, у якого сукупність поточних активів (таких як запаси, грошові кошти, дебіторська заборгованість та інші активи) перевищує або дорівнює його поточним зобов'язанням. Ліквідність, в свою чергу, показує здатність суб'єкта швидко конвертувати свої активи в готівку для виконання зобов'язань та погашення боргів у встановлені терміни. Показник ліквідності оцінюється на основі відповідності наявних платіжних коштів та короткострокових боргових зобов'язань.

Поняття платоспроможності та ліквідності тісно пов'язані, але ліквідність є більш об'ємною і включає в себе як поточний стан фінансів, так і майбутні перспективи. Підприємство може бути платоспроможним на поточний момент, проте мати проблеми з фінансовою стабільністю в майбутньому.

3.2. Аудиторська перевірка безперервності діяльності

Аудит припущення безперервності діяльності господарюючих суб'єктів є одним з ключових напрямків в аудиторській діяльності. Використання цього принципу як фундаментального в бухгалтерському обліку вимагає аудиту фінансової звітності для забезпечення її достовірності та об'єктивності, відповідно до критеріїв безперервної діяльності. У період воєнного стану підготовка фінансових звітів в Україні відбувається з урахуванням змін, внесених законодавством, що включає Закони «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» та «Про захист інтересів при поданні звітності у період воєнного стану».

Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» визначає правові рамки для аудиторської діяльності і регулювання відповідних відносин [35]. Враховуючи, що принцип безперервності є одним з основоположних у бухгалтерському обліку та аудиту, підприємствам в умовах війни необхідно оцінити свою здатність до продовження безперервної діяльності та проаналізувати чутливість до різних потенційних сценаріїв.

Ціль аудиту неперервності полягає у забезпеченні надійності фінансової звітності через збір доказів, перевірки дотримання законодавства та нормативних актів у ході господарської діяльності, аналізі ризикових факторів, оцінці припустимості застосування концепції неперервності і аналізі її потенційних наслідків. Це включає в себе комплекс процедур для оцінки відповідності принципу неперервності, огляду минулої, поточної та майбутньої діяльності компанії, а також виявлення трендів у фінансовому стані та здатності компанії до тривалої діяльності.

Завдання аудиту неперервності для досягнення цієї мети вимагають розробки стратегічних вихідних положень, розвитку методології та рекомендацій щодо покращення організаційно-методичного підходу. Впровадження цих заходів сприятиме ефективності аудиту в плані перевірки

застосування концепції неперервності. Основою для розвитку методології аудиту неперервності є наукова підтримка, дослідницька гіпотеза, цілі, об'єкти, принципи та методологічний інструментарій.

Доктор наук у сфері обліку та аудиту Р. О. Костирко запропонував основні процедури для здійснення аудиту безперервності діяльності підприємств, які подані в таблиці 3.3

Таблиця 3.3

Основні процедури оцінки безперервності діяльності підприємства [20]

«Фінансові чинники безперервності	Процедури	Сегменти
Фінансові чисті активи негативні або менші від статутного капіталу	Розрахунок чистих активів згідно з методикою	Капітал
Надмірне використання короткострокових позикових коштів для фінансування довгострокових активів	Аналіз руху за позиками згідно графіку погашення та наявності простроченої заборгованості	Запозичені кошти
Зростання кредиторської та дебіторської заборгованості	Аналітичні процедури, оцінка	Кредиторська заборгованість
Негативні грошові потоки за минулі періоди або за прогностичними розрахунками	Аналітичні процедури, оцінка	Завершення аудиту, звіт про рух коштів
Несприятливі основні фінансові показники		
Збитки від основної діяльності		
Прострочена заборгованість по дивідендам або припинення цих виплат	Аналіз протоколів засідань органів управління, аналіз руху капіталу	Капітал
Недотримання умов кредитних договорів	Тестування, перевірка	Умовні зобов'язання
Перехід з післяоплатної системи розрахунків з постачальниками на систему оплати в момент доставки товару	Аналітична оцінка змін	Кредиторська заборгованість

Неможливість забезпечити фінансування на розвиток діяльності або інвестиційні проекти	Аналіз грантів і субсидій	Гранти і субсидії
Виробничі наміри керівництва ліквідації або призупинення діяльності підприємства	Запити, аналітична оцінка	Планування і завершення аудиту
Втрата управлінського персоналу без заміни	Аналіз пов'язаних сторін, запити	Інформація по пов'язаним сторонам
Втрата основного ринку збуту, основних клієнтів або постачальників, франшизи, ліцензії	Аналітичні процедури	Виручка та витрати щодо операційної діяльності
Проблеми з трудовими ресурсами	Аналітичні процедури	Витрати
Дефіцит важливих засобів виробництва	Аналітичні процедури собівартістю за	Собівартість
Поява успішного конкурента	Аналітичні процедури	Планування виручки
Недотримання законодавчих чи нормативних вимог	Оцінка дотримання законодавства	Розкриття по умовним обов'язкам
Наявність суттєвих незавершених судових розглядів чи розглядів з питань нормативно-правового регулювання	Аналіз судових розглядів, запити зовнішнім юристам	Резерви
Зміни у законах, нормативних актах чи державній політиці	Оцінка дотримання законодавства	Умовні обов'язки
Відсутність страхування або недостатнє страхове покриття	Аналітичні процедури	Управлінські витрати»

Комплексний аудит безперервності діяльності компаній повинен включати чотири основних розділи аналізу:

- ✓ оцінка фінансового стану, включаючи індикатори активів, ліквідності, фінансової стабільності, бізнес-активності та прибутковості;

- ✓ аналіз ефективності, що оцінює показники економічної, соціальної та екологічної продуктивності;
- ✓ оцінка вартості компанії, включаючи показники, що враховують додану і ринкову вартість, а також вплив невизначеності на достовірність звітності, оцінюючи потенціал неперервності та ринкові можливості;
- ✓ аналіз нефінансових показників, використовуючи систему збалансованих показників для вивчення впливу нефінансових факторів на додану вартість.

Цей підхід дозволяє глибоко аналізувати критичні сегменти діяльності компанії в усіх аспектах бізнес-процесів та оцінити перспективи неперервної діяльності, враховуючи фінансовий потенціал. Такий аналіз допомагає реалістично оцінити вплив окремих чинників на створення цінності та причинно-наслідкові зв'язки, які впливають на тривалу життєздатність компанії. Використання такого комплексного підходу до аудиту відповідає основній меті оцінки неперервності діяльності, надаючи аудиторам додаткові можливості для оцінки правильності застосування припущення неперервності в діяльності компанії.

Важливим компонентом безперервності діяльності є реалізація інноваційної політики, яка дозволяє утримувати ринкові позиції, виготовляти продукцію за сучасними технологіями, створювати більш екологічне та ефективніше виробництво та інші. Підприємства мають інтегрувати як внутрішні, так і зовнішні інновації у своєму розвитку. Важливо генерувати нові ідеї, які при комерціалізації перетворюються на інновації. Реагування на ринкові потреби в нових продуктах чи послугах є ключовим елементом інноваційного процесу. Інновації підприємства мають внутрішні та зовнішні джерела, які включають, наприклад, придбання та адаптацію нових технологій.

Інноваційна здатність є критичною для підтримки конкурентоспроможності підприємств. Інновації сприяють зростанню та

прибутковості компаній. Існують три основні типи інновацій: пов'язані з продукцією, технологіями та управлінськими методами; радикальні, які кардинально змінюють ринок; та поступові, що вдосконалюють існуючі продукти чи технології.

Мета впровадження інновацій – досягнення стратегічних цілей підприємства. Зміни в операційних процесах або поліпшення продуктів чи послуг можуть не вважатися інноваціями.

Потреба в інноваціях варіюється залежно від сфери діяльності. Тому проводячи аудиторську перевірку безперервності діяльності таке дослідження повинно містити рекомендації стосовно впровадження інноваційних підходів чи технологій або техніки в діяльність.

Інтеграція інновацій у діяльність компанії може значно підвищити чистий прибуток, ROI, знизити витрати на виробництво, розширити клієнтську базу, залучити інвестиції та покращити імідж компанії. Перед тим як розробляти та імплементувати інновації, важливо оцінити чинники, що впливають на інноваційні ініціативи в організації. Основними факторами є успіхи конкурентів завдяки інноваціям та відношення керівництва до радикальних змін і розвитку [27].

Важливість переконливого ставлення керівництва не можна недооцінювати, хоча це може бути складно через скептицизм до кардинальних змін. При цьому, якщо конкуренти вже впроваджують інновації та отримують вигоди, це може бути переконливим аргументом для керівництва.

Аналіз показує, що найуспішніші інноваційні зміни починаються у критичних ситуаціях, коли існує реальна загроза, яка стимулює активні дії для використання потенційних можливостей нововведень. Прийняття рішень щодо інновацій вимагає комплексного підходу з урахуванням різних аспектів діяльності підприємства. Такий аналіз повинен включати, принаймні, оцінку фінансової стабільності, аналіз попиту на продукцію, та аналіз інноваційної

активності, з можливістю розширення на інші аспекти, такі як конкурентоспроможність [3].

У контексті швидкозмінних вимог ринку, підприємства мають регулярно оцінювати конкурентоспроможність своєї продукції (товарів, технологій, послуг). На кожному етапі життєвого циклу продукту слід приймати рішення: продовжувати виробництво, розробляти удосконалену модель, чи припинити виробництво та зупинити розробку. Важливо вчасно визнати недоцільність проекту, щоб уникнути значних фінансових втрат.

Для обрання оптимального напрямку інноваційного розвитку та визначення привабливості нових продуктів, компаніям необхідно оцінювати передбачувані показники ефективності кожного продукту, керуючись їх динамікою. Ефективність в різних сферах бізнесу вимірюється різними показниками. Вибір конкретного показника ефективності залежить від багатьох внутрішніх та зовнішніх факторів, специфічних для кожного підприємства.

Аналіз впливу інновацій на економічне становище компанії тісно пов'язаний з оцінкою ефективності інтеграції нових продуктів та підтримки існуючих. Цей процес включає оцінку майбутніх змін, які відбудуться у компанії в результаті введення інновацій, враховуючи ключові параметри, такі як потенціал продукту та цільові ринкові сегменти. Оцінюється потенціал інновацій за критеріями їхньої ринкової привабливості, практичності впровадження, інвестиційної ефективності та загального внеску в розвиток економіки компанії. Розрахунок цих показників допоможе визначити вартість нового продукту для компанії.

3.3. Модернізація підприємств з метою досягнення стійкого розвитку: теоретичні та практичні аспекти

У 21 столітті концепція стійкого розвитку стала ключовою для всіх секторів економіки. Ця концепція встановлює напрямки розвитку як на рівні державних політик, так і для окремих підприємств, які розробляють стратегії та впроваджують механізми управління сталого розвитку. Стійкий розвиток стає запорукою не лише ефективної фінансової діяльності, але й створює умови для збереження навколишнього середовища, економії ресурсів, соціальної відповідальності та інших.

Застосування принципів стійкого розвитку на макроекономічному рівні передбачає глибоке розуміння історії та основних аспектів цієї концепції, особливо у контексті стійкого розвитку підприємств. Ключ до стійкого економічного розвитку підприємства полягає у його потенціалі та здатності до його розширення, оскільки саме розвиток потенціалу підприємства є основою для досягнення балансу та ефективного функціонування в процесі його розвитку.

Реалізація концепції сталого розвитку на рівні окремого підприємства вимагає впровадження ефективних систем управління для досягнення відповідних цілей. Управління стійкістю розвитку компанії є реакцією на зовнішні виклики, такі як екологічні, соціальні та економічні аспекти, які компанія не може контролювати безпосередньо [1]. Інтеграція цих аспектів визначає сферу управління компанією. Нівелювання цих викликів може призвести до втрати позицій на ринку або ускладнень для українських компаній у включенні в глобальні економічні процеси. На рисунку 3.2 подано основні напрями управління стійким розвитком підприємства та напрями їх модернізації запропоновані колективом авторів А. О. Касич і В. А. Бурківська.

Зростаючі екологічні проблеми у світі, які виникають через інтенсивний розвиток промисловості, що ігнорує екологічні стандарти,

викликають занепокоєння урядів та суспільства. Це спонукає до зусиль з мінімізації шкоди навколишньому середовищу. У сфері бізнесу відбувається розробка і впровадження екологічних норм у різних галузях промисловості, що є ознакою відповідального підходу до діяльності. Багато компаній прагнуть покращити екологічну ефективність, зокрема через скорочення використання енергії, води та інших природних ресурсів. Глобальні екологічні проблеми та усвідомлення необхідності їх рішення приводять до інтеграції екологічних питань у системи управління діяльністю сучасних компаній.

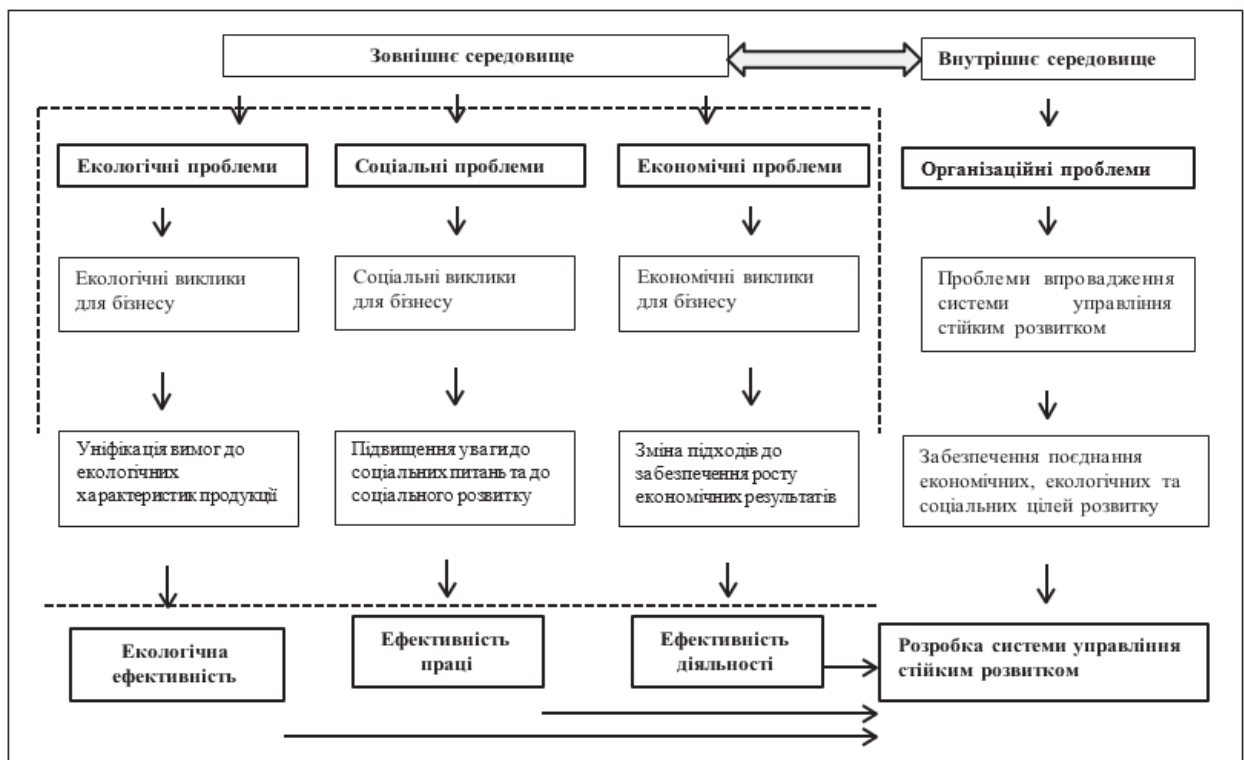

Рис. 3.2. Напрями управління стійким розвитком з виокремленням цілей модернізації [12, с. 137]

Соціальні виклики постають тоді, коли діяльність компанії веде до соціальних змін у регіоні її розташування, таких як вимушене переміщення населення, нерівномірне розподілення робочих місць, зміни у вимогах до освіти та кваліфікації працівників. Бізнес повинен сприяти вирішенню соціальних проблем на місцевому, галузевому та національному рівнях. Підхід до працівників як до інтелектуального капіталу підкреслює важливість зосередження на соціальному благополуччі та професійному

розвитку працівників. Працівники більше не розглядаються лише як виконавці завдань; їхній творчий та інтелектуальний внесок є критичним для успіху компанії. Такі результати можливі тільки при соціально відповідальному управлінні.

Економічні виклики сучасних підприємств полягають у злагодженні цілей економічного зростання з дотриманням екологічних стандартів та виконанням соціальних обов'язків. Інвестиції в екологічну ефективність і соціальні ініціативи збільшують загальні витрати підприємства, що може бути у конфлікті зі стандартними економічними цілями, як от збільшення прибутку. Втім, поліпшення іміджу через більшу екологічну та соціальну відповідальність може принести значно більшу вигоду в довгостроковій перспективі.

Врахування викликів, з якими стикаються компанії в нинішніх умовах, дозволяє визначити ключові аспекти для комплексного управління. Важливо враховувати причинно-наслідкові зв'язки між різними сферами діяльності, забезпечуючи їхню гармонійну інтеграцію.

На ранніх етапах розвитку бізнесу фокус зазвичай зосереджувався на економічних аспектах, при цьому інші аспекти, як соціальні і екологічні, часто залишалися поза увагою. Однак інтеграція цих цілей із економічними стала ключовою в управлінні підприємствами, особливо з урахуванням концепції стійкого розвитку. Українські компанії, які виходять на міжнародний ринок та співпрацюють з іноземними партнерами, повинні відповідати сучасним стандартам, включаючи екологічні та соціальні вимоги. Таким чином, екологічна та соціальна відповідальність мають бути частиною стратегічних пріоритетів підприємств, а також демонструвати прогрес не лише в економічній ефективності, але й в екологічній та продуктивності праці.

Загострення конкуренції та необхідність вирішення екологічних та соціальних питань підсилюють потребу в розробці систем управління сталого розвитку. Розуміння ключових чинників таких процесів допоможе уточнити,

які питання потребують особливого управління. Реалізація стійкого розвитку є складним завданням, що вимагає врахування різноманітних чинників, класифікація яких може бути представлена для ефективного управління. У додатку Б подано класифікацію чинників, які впливають на стійкість розвитку підприємства.

Перелік чинників, що впливають на стійкість розвитку компанії, визначає комплекс питань, які мають бути враховані в управлінні, підкреслюючи складність систем, необхідних для досягнення збалансованого прогресу підприємства. Аналізуючи наукові підходи та досвід провідних фірм у галузі стійкості, можна зробити висновок, що управління стійкістю на підприємстві полягає у виробленні гармонізованих і ефективних стратегій, які відповідають економічним, екологічним та соціальним стандартам, задовольняючи вимоги ринку та зовнішнього середовища.

Необхідність прийняття дієвих управлінських рішень для стійкого розвитку підприємства вимагає інтеграції цих завдань у всі ключові області діяльності, включаючи облік, аналіз, планування, контроль та інші функціональні сфери.

У сучасному світі, ознаменованому швидкими інноваціями, розвитком цифрових технологій та підвищенням рівня кваліфікації персоналу, компанії змушені ефективно імплементувати науково-технічні та управлінські нововведення, а також комерціалізувати свої інтелектуальні активи і конкурентні переваги. Тому модернізація бізнесу має базуватися на принципах системності та різноманітності, що дозволяє розкрити потенціал і унікальність економічних ресурсів. Згідно з концепцією «множини модернів», яку підтримує В. М. Геєць та інші, різноманітність національних шляхів модернізації та підходів до переходу до сучасного суспільства є ключовою [7, с. 14-15]. Управління компаніями на основі системності та комплексності має враховувати не тільки економічні цілі, але й соціальну відповідальність, енергоефективність та екологічність. Вітчизняний науковець О. М. Вовк запропонував схему впровадження модернізаційних

імперативів в практичну діяльність вітчизняних підприємств, що подано на рисунку 3.3.

Рис. 3.3. Послідовність модернізації діяльності вітчизняних підприємств [5, с. 200]

Створення комплексної та синергетичної системи вдосконалення для досліджуваного підприємства є комплексним завданням, що включає вирішення наступних методологічних питань:

- формування і аналіз запитів та очікувань партнерів та споживачів з метою їх задоволення;
- виявлення та ідентифікація існуючих і нових можливостей;
- аналітична оцінка суперечностей, неузгодженостей, недоліків інформації, доступності технологій, безпеки, якості та екологічних аспектів в інноваційних напрямках;
- теоретичне та практичне обґрунтування необхідності впровадження нових імперативів;
- розробка моделі системи вдосконалення;
- розробка механізму управління можливостями модернізації в рамках підприємства [5, с. 201]

Стійкий розвиток підприємства представляє собою комплексну систему управління зі стратегічною важливістю. Її основна мета полягає у задоволенні потреб суспільства, підтримці економічної ефективності виробничих процесів та забезпеченні охорони навколишнього середовища.

Висновки до розділу 3

Основними показниками стійкості розвитку підприємств є фінансова стійкість та платоспроможність, що актуалізує необхідність аудиторського дослідження окреслених показників. Аудит фінансової стійкості необхідно проводити враховуючи її економічні характеристики, а саме взаємозв'язок з структурою капіталу підприємства та комплексністю цього поняття. Метою проведення такого дослідження є встановлення оптимальної структури

капіталу й наявності у достатнім обсягу власних ресурсів для забезпечення діяльності. Такі підприємства здатні подолати несприятливі зовнішні умови та мати власний ресурс на їх вирішення. Наступним етапом перевірки стійкості підприємства є аудиторська перевірка платоспроможності, що має на меті дослідити оборотні активи підприємства і зобов'язання для оцінки можливостей підприємства погашати поточні зобов'язання і забезпечувати діяльність у довгостроковій перспективі.

Безперервність діяльності характеризує роботу підприємства як стійку та здатну протистояти зовнішнім викликам, тому аудит саме такого спрямування є важливою складовою комплексності дослідження. Комплексний аудит безперервності діяльності компаній повинен включати чотири основних розділи аналізу: оцінка фінансового стану, включаючи індикатори активів, ліквідності, фінансової стабільності, бізнес-активності та прибутковості; аналіз ефективності, що оцінює показники економічної, соціальної та екологічної продуктивності; оцінка вартості компанії, включаючи показники, що враховують додану і ринкову вартість, а також вплив невизначеності на достовірність звітності, оцінюючи потенціал неперервності та ринкові можливості; аналіз нефінансових показників, використовуючи систему збалансованих показників для вивчення впливу нефінансових факторів на додану вартість.

Для досягнення стійкого розвитку та безперервності діяльності важливим є проведення систематичних заходів модернізації спрямованих на виробництво, соціальну, управлінську та інші сфери. Перелік чинників, що впливають на стійкість розвитку компанії, визначає комплекс питань, які мають бути враховані в управлінні, підкреслюючи складність систем, необхідних для досягнення збалансованого прогресу підприємства.

ВИСНОВКИ

Провівши дослідження аналізу стійкості розвитку підприємства та проведення аудиту його діяльності можна зробити ряд висновків.

1. Стійкість розвитку підприємства залежить від його здатності адаптуватись до економічних, соціальних а екологічних викликів. Цей термін є доволі новим для економічної системи, тому перебуває на етапі інтенсивного розвитку. Розвиток будь-якої системи чи об'єкта означає унікальний тип змін, який характеризується незворотністю та якісними перетвореннями, ведучими до формування нового стану.
2. Стратегія забезпечення стабільності та високої продуктивності діяльності підприємства оцінюється через ряд фінансових та економічних індикаторів. Ця стратегія спрямована на забезпечення необхідних ресурсів для фінансування розвитку підприємства. Розробка стратегії стійкості ґрунтується на таких основних елементах: підвищення продуктивності та ефективності, а також інтенсифікація технологічних процесів; зниження втрат ресурсів, покращення економічності використання матеріалів і енергії, здійснення контролю для уникнення їх неефективного споживання; оновлення та поліпшення технічного стану обладнання; контроль якості виробництва та виробничих процесів; оцінка споживчих характеристик продукції, виробленої підприємством.
3. Обліково-аналітична система має ключове значення у прийнятті управлінських рішень, однак динамічні умови господарювання суттєво змінюють вимоги до інформаційного фундаменту цієї системи. Основні зміни включають підвищення цінності економічної інформації, якісні зміни у форматах внутрішнього звітування, а також вибір найбільш ефективних показників з первинних документів і критеріїв для оцінки економічної продуктивності діяльності компаній.

4. Ефективність та фінансова стабільність компанії значною мірою обумовлені адекватною організацією та точністю ведення бухгалтерського обліку. Множинність впливових чинників ринкового середовища на довгостроковий розвиток та управлінську ефективність підприємств, разом із науковими досягненнями вітчизняних та іноземних дослідників у цій сфері, спонукали до створення нових методологічних підходів для глибокого аналізу та оцінки стабільності підприємств. Ці підходи вимагають додаткової систематизації та вдосконалення, аби ефективно впровадити їх у практику управління витратами на промислових підприємствах, сприяючи розробці та реалізації концепцій для їх стійкого розвитку.
5. У роботі проведено аналіз основних показників стійкості досліджуваного підприємства, що показала ряд тенденцій. Чистий дохід від реалізації продукції протягом 2021-2022 років дещо збільшився, а саме на 2,02 % тобто 3416 тис. грн, що показує утримування ринкових позицій та, незважаючи на дестабілізуючі фактори внаслідок воєнного вторгнення, збереження діяльності. Проте потрібно врахувати показники інфляції, які були значними в 2022 році. Відтак фактична кількість проданої продукції є меншою ніж в попередньому році. Також на це вказує збільшення показника собівартості на 12,35 % (13967 тис. грн). Протягом досліджуваного періоду показник фінансової стійкості та ліквідності знаходились в межах норми, що вказує на ефективно побудовану архітектуру підприємства та його систему менеджменту.
6. Для проведення аналітичного дослідження, що матиме результат та відповідатиме очікуванням управлінського апарату необхідним є отримання достовірної інформації шляхом проведення аудиту. Аудит фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності проводять шляхом визначення структури капіталу, активів, власних та залучених коштів за допомогою спеціальних методів дослідження.

7. Аудит безперервності діяльності стоїть на передньому плані аудиторської діяльності, відіграючи ключову роль у забезпеченні достовірності, об'єктивності та відповідності фінансової звітності критеріям сталої діяльності господарського суб'єкта. Це забезпечує користувачів фінансовою інформацією необхідною впевненістю щодо поточного фінансового стану підприємства, його потенціалу для тривалої життєздатності та ефективності управління. Аудит безперервності також інформує зацікавлені сторони про важливі аспекти фінансової стабільності підприємства.
8. Стійкість розвитку підприємства досягається шляхом його систематичної модернізації з метою відповідності соціальним, економічним і екологічним чинникам. Дослідження вказують на те, що довготривалий розвиток компанії є складним і багатогранним завданням, обумовленим впливом численних факторів та вимагає систематичного підходу та науково підкріпленого керівництва. Впровадження принципів стійкості у діяльність сучасних компаній передбачає необхідність врахування широкого спектру економічних, екологічних і соціальних викликів, які сформовані в їх зовнішньому оточенні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Sustainability management in business enterprise. Concepts and Instruments for Sustainable Organization Development (2002). Commissioned by the Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation and Nuclear Safety. URL: http://www2.leuphana.de/umanagement/csm/content/nama/downloads/pdf-dateien/nmu_fs_engl_final.pdf.
2. Андрушків Б. М., Мельник Л. М. Формування системи бізнес-процесів підприємства у контексті сталого розвитку. Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності, 2015. В. 2(12). Т. 1. С. 91-97.
3. Безус А. М., Шафранова К. В., Безус П. І. Роль інноваційного розвитку у стійкості підприємства. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 8. С. 22-25
4. Бубенко П. Т., Шаханова Г. А. Методичні підходи до оцінки інвестиційної привабливості підприємства. Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Сер. : Технічний прогрес та ефективність виробництва, 2013. № 66. С. 100-106.
5. Вовк О. М. Імперативи модернізації підприємств: формування та імплементація. Економічний вісник Дніпровської політехніки. 2020. № 3. С. 197-203
6. Гайдук І. С. Обліково-аналітичне забезпечення управління економічною безпекою підприємства. Економіка та управління. Економічний вісник університету. Вип. № 28/1. 2016. С. 33-40.
7. Гесць В. М. Інноваційна Україна 2020: національна доповідь НАН України. Київ, 2015. 336 с
8. Гнилицька Л. В. Обліково-аналітичне забезпечення функціонування системи економічної безпеки підприємства: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за